

KARYS

LAPKRITIS
Nr.10 1955

KARYS

THE WARRIOR

magazine for the veterans of Lithuanian descent and for Lithuanians in the wide world. Published monthly except August by "KARYS", 680 Bushwick Ave., Brooklyn 21, N. Y. Subscription \$5.00 per year. Single copy 50 cents. Entered as second-class matter at the Post Office Brooklyn, N. Y. OFFICE OF PUBLICATION: 680 Bushwick Ave., Brooklyn 21, N. Y.

*

Redaktorius **Zigmas Raulinaitis**

Redakatoriaus pavaduotojas **Stasys Butkus**

Kalbinę dalį redaguoja **Kazys Kepalas**

Dailiosios literatūros dalį redaguoja **Vincas Jonikas**

*

Atskirus skyrius redaguoja:

Balys Brazdžionis — Lietuviai Kariai Laisvajame Pasaulyje,

Romas Kezys — Kariai ir Jaunimas.

Justinas Liaukus — Karinės žinios

*

Bendradarbiai

K. Ališauskas, J. Apyrbis, P. Alšėnas, A. Balčiūnas, B. Balčiūnas, G. Botyrius, K. Jankūnas, V. K. Jonynas, J. Juodis, Dr. K. Jurgėla, P. Jurgėla, V. Karečkaitė, J. Kiaunė, P. Labanauskas, J. Lanskoronskis, J. Lukas, P. Mačiulaitis, Marių Žuvėdra, kan. J. Meškauskas, S. Miglinas, J. Mikštas, J. Mikuckis, Vl. Mingėla, T. Papartis, P. Plechavičius, A. Rėklaitis, M. Rėklaitis, V. Raulinaitis, J. Skaržinskas, A. Sodaitis, A. Spirauskas, Dr. V. Sruogienė, E. Šulaitis, V. Šventoraitis, O. Urbonas, kun. Dr. S. Valiušaitis, V. Vilkučiai-Gedvilienė, T. Žiūraitis, O. P.

*

Administratorius **Leonas Bileris**

*

Atstovai

Albinas Baranauskas, Kaiserslautern, Vokietija.
Balys Brazdžionis, Chicago, Ill.
Andrius Mart. Ciemin's, Rochester, N. Y.
Petras Jaudegis, Omaha, Nebr.
Vytautas Kamantas, Cleveland, Ohio.
Morkus Šimkus, Baltimore, Md.
Kazys Trečiokas, Newark, N. J.

1955 M. LAPKRITIS, Nr. 10 (1315)

T U R I N Y S

VI. Mingėla — Mūsų kariuomenė	289
Dr. V. Sruogienė — Konstantinas Ostrogiškis ir Oršos mūšis	292
Nežinomas Dailininkas — Oršos Mūšis, paveikslas	295
S. Butkus — Nuo dragūnų užsisklendė duris	297
P. Alšėnas — Kariuomenė—mūsų jaunimo mokykla	299
A. Žygmančas — Karo reiškinys gyvulių pasaulyje	300
H. Sienkivičius — Kryžiuočiai	304
J. Kešgaila — Tautinių vertybių bejieškant	309
J. L. — Amerikos Legionas	313
Karinės žinios	314
Karinė spauda	315
Kariai ir Jaunimas	317
B. Svalia — Įspūdžiai	318
Kuprinės pabiros	319

PLATINTOJAI JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE:

Baltimore, Md.—K. Bradūnas,
Boston, Mass.—"Baltic Florists",
Brooklyn, N. Y.—"Laima"
Chicago, Ill.—J. Karvelis, P. Švelnis,
Cleveland, Ohio—V. Rocevičius,
Detroit, Mich.—"Neringa",
Grand Rapids, Mich.—J. Belinis.
Philadelphia, Pa.—A. Impulevičius,
Newark, N. J.—K. Trečickas,
Rochester, N. Y.—P. Saladžius.
Waterbury, Conn.—V. Vaitkus.

KANADOJE:

Hamilton, Ont.—J. Pleinys,
St. Catharines, Ont.—J. Vyšniauskas,
Toronto, Ont.—V. Aušrotas, A. Kuolas, "Tėviškės žiburių" Knygynas.
Verdun, Montreal, Que.—"Parish Library".

ANGLIJOJE:

K. Bivainis, 85 Queens Dr.,
Nottingham.
D. Daunoraitė, 49 Thornton Ave.,
London, W. 4.
Santarvė, 46 Aberdare Gdns.,
London, N. W. 6, Gr. Britain.

AUSTRALIJOJE:

L. Bertašius, c/o L. K. Fondo Sp.
Kioskas, 152 Watson St.,
N. Geelong, Vic.
N. Butkūnas, 9 Cowper St.,
St. Kilda, Vic.
V. šalkūnas, 240 Lygon St.,
Carlton, N. 3, Vic.

VENEZUELOJE:

Dr. V. Mazeika, Apartado 369,
Caracas, Venezuela, SA

VOKIETIJOJE:

Alb. Baranauskas, 2040 Labor Service
Co., Kaiserslautern, Postfach 556

*

Įvairių autorių straipsniai, skelbiami KARYJE, nevisada reiškia redakcijos ar leidėjų nuomonę.

*

KARYS išleidžiamas 10 d enų prieš kiekvieno mėnesio pradžią. Jam skiriami straipsniai turi pasiekti redakciją dvi savaites prieš išleidimą.

*

Rankraščiai redakcijoje nesaugomi.

*

Leidžia Kario leidykla

*

Prenumerata JAV ir užsienyje:

Metams — \$5.00, pusm. — \$3.00, atsk. nr. — 50c. Skelbimai pagal sutarimą.

Adresas: KARYS, 680 Bushwick Ave., Brooklyn 21, N. Y.

Viršelyje: Ulonas Lietuvos kavalerijos konkūruose.

KU biblioteka

093 00523494 5

MŪSŲ KARIUOMENĖ

VLADAS MINGĖLA

Lietuvos kariuomenė — mūsų kariuomenė, lietuvių tautos kariuomenė. Tautos kariuomenė niekad nebūdavo samdoma iš svetimtaučių, pasaulio perėjūnų, nuotykių jieškotojų. Jos kadrai ir eilės daugumoje būdavo kilę iš kaimo žmonių, kurie amžių amžiais mylėjo savo žemę, iš kurios jie pelnėsi sau pragyvenimą ir maistą. Kovose dėl Lietuvos laisvės ir garbės jiems visad švietė, lyg skaisti saulė, nuširdi ir didi Tėvynės Lietuvos meilė. Toji meilė padėdavo nugalėti visus kely pasitaikiusius sunkumus; ji taip pat padėdavo net mirties baime nugalėti.

Mūsų kariuomenė turi ilgą praeitį. Senovėje, 1236 m., mūsų kariuomenė ties Saule (šiauliais) sumušė kalavijuočių ordino kariuomenę, tikriau ją sunaikino. Tai priklauso mūsų pirmojo karaliaus Mindaugo laikams. Vėliau, viešpataujant Vyteniui, Gediminui, Algirdui, Kęstučiui ir Vytautui Didžiajam vyko nuolatiniai karai. Didžiųjų Lietuvos kunigaikščių kariuomenę sudarydavo beveik išimtinai raiteliai. Mūsų senovės narsieji raiteliai pasiekdavo ne tik kryžiuočių valdomas sritis, bet ir tolimos Rusijos plotus, kaip antai: Maskvą ir kt. miestus, be to, ne kartą prijo davo net Juodąją jūrą. Bet paskutinis Lietuvos — Lenkijos (1795 m.) padalinimas laikomas mūsų senovės Lietuvos valstybės ir kariuomenės kapais.

Bet istorija mini, jog Lietuvos kariuomenės dvasia dar buvo gyva net 1863 m. Tais metais, vykusio sukilimo metu, generalinio štabo pulkininkui Sierauskui pavyksta sukurti nedidelę Lietuvos kariuomenę, būtent: 9 reguliarišės kariuomenės batalionus — 2500 vyrų. Į tą kariuomenę susibūrė laisvu noru Lietuvos sūnūs — partizanai, sukilėliai.

Tadui Kosciuškai pabėgus Amerikon (1746—1317), kuris kovojo taip pat JAV išsilaisvinimo kare prieš anglus, čia susidarė greta lenkų ir keli būreliai kariškai galvojančių lietuvių. Jie net buvo įsisteigę karinio pobūdžio organizaciją. 1894 m. jos pastangomis buvo išleistas pirmasis karo statutas. Buvo manyta, jog teks dar grįžti Europon ir vėl kautis dėl Lietuvos nepriklausomybės. Deja, Lietuvos kariuomenės idėjos įgyvendinimas tegalėjo pasireikšti tik Didžiajam karui (1914—1918) atėjus.

Tauta buvo išblaškyta po visą pasaulį, panašiai, kaip šiandien, bet tremtinių dauguma buvo išsklaidyta Rusijos plotuose: Ukrainoje, šaltajame Sibire ir Turkestane, net Kaukaze ir kitur. Po 1917 m. spalio revoliucijos, kurią įvykdė Kerensko demokrati-

nės pajėgos, sugriuvo Rusijos caro imperija, žlugo monarchija. Tuo laiku, tačiau, daugybė lietuvių tarnavo Rusijos kariuomenėj. Jų tarpe irgi pabudo lietuviška savigarba, patriotizmas ir jie ėmė organizuoti lietuviškus dalinius, lietuviškus batalionus.

Kada Leninas pravedė kontrrevoliuciją ir nuvertė Kerenskį, bolševikų vyriausybė ėmėsi labai griežtų priemonių, kad sukliudytų atsiskyrimą. Lietuviai kovojo kietu užsispyrimu, daug mūsų tautiečių dėlto nukentėjo, bet tikslas buvo pasiektas. Rusijoje buvo suorganizuoti šie kariniai daliniai:

- Pirmas atskiras lietuvių batalionas — Vitebsko mieste;
- Lietuvių atsargos batalionas Smolenske;
- Sibiro lietuvių Vytauto Didžiojo vardo batalionas;
- Lietuvių batalionas Rovno mieste;
- Lietuvių raitelių eskadronas Valke.

Nors Leninas buvo paskelbęs visoms tautoms "apsisprendimo laisvę", bet gyvenime tas nebuvo pagėdaujama, priešingai — kur tik raudonoji bolševikų ranka pasiekdavo, be pasigailėjimo tokius tautinius apsisprendėjus kišdavo į kalėjimus, kai kur sušaudydavo. Ir šiuo atveju, nors pavyko suorganizuoti minėtus dalinius, bet nepavyko su visu turtu ir ginklais sugrįžti į Lietuvą. O jeigu būtų pavykę, tie daliniai būtų suvaidinę svarbų vaidmenį Lietuvos atsikūrimo.

Lietuvių dalinius bolševikai netik kad nuginklavo, bet ir išformavo. Štai Sibiro batalionui, dar neišsiskirsčius, 1919 m. lapkričio 25 d., bolševikų ginkluotas būrys įsiveržė į mūsų batalioną, suėmė 5 karininkus ir 3 labiausiai susipratusių lietuvius kareivius: juos visus ilgai kankino, o vėliau kardais sukapojo.

Nors Vilniuje Lietuvių Taryba ir buvo paskelbusi pasauliui atstatanti Nepriklausomą Lietuvą, bet tai buvo tik teorijoje; reikėjo tą teoriją pagrįsti jėga — ginklu. Nors Valstybės Tarybos darbo sąlygos buvo sunkios, kadangi visoje Lietuvoje dar viešpatavo vokiečių okupacinė armija, bet vis dėlto, neatsižvelgiant į sunkumus, kliūtis bei trukdymus — 1918 m. lapkričio 23 d. buvo išleistas pirmasis viešas įsakymas organizuojąs Lietuvos valstybės kariuomenę. Šis įsakymas sudaro mūsų kariuomenės pagrindą ir pradžia.

Lapkričio 23 d. buvo duotas įsakymas, kuriuo buvo įsakoma pulk. Galvydžiui-Bykauskui organizuoti pirmą pėstininkų pulką; gi tuo pačiu įsakymu pulk. Kubilius buvo paskirtas generalinio štabo viršininku (kariuomenės vadu). Laikinosios Lietuvos valdžios tarpe dar nebuvo vienybės. Viena pusė laikėsi kariuomenės organizavimo būtinybės, kita pusė tuo tarpu buvo priešinga, ir tvirtino, jog kariuomenė Lietuvai nereikalinga, esą Lietuvos nepriklausomybė būsianti gauta diplomatinės keliu. Žinoma, tai buvo didelė klaida, kurią dažnai ir šiandien daugis mūsų kartoja.

Pagaliau 1918 m. gruodžio 29 d. laikinoti vyriausybė išleido atsišaukimą į tautą. Atsišaukimas buvo pasirašytas M. Šleževičiaus. Šiuo atsišaukimu buvo kviečiami vyrai stoti organizuojamam kariuomenėn ginti Lietuvos Nepriklausomybės. Atsišaukimas bylojo:

“Ginkim Lietuvą! Parodykim, jog esame verti amžiais kovotcs laisvės; šiandien Lietuvos likimas mūsų pačių rankose. Nelaukdami nė valandos, kas myli Lietuvą, kas trokšta laisvės, kas pajėgia valdyti ginklą, stokime visi į Lietuvos krašto apsaugą. Būrių būriais eikime iš kaimų, viensėdžių, miestų ir miestelių, eikime iš visų Lietuvos kraštų laisvės ir tėvynės ginti. Stokime drąsiai pirmyn, į kovą!

Drąsiai, be baimės, kaip mūsų tėvai ir sentėviai, užstokim priešams kelią, pakelkim žygį už mūsų Motiną Tėvynę, už Lietuvos valstybę!”

Į šitą atsišaukimą ypačiai gyvai ir jautriai atsiliepė sodžių jaunimas. Blogai apsirengę, dažnai su naginėm ar klumpėm, kitas ir kokį ginklą nešinas, ėjo Lietuvą mylįs ir apsisprendęs jaunimas. Jis ėjo Lietuvos keliu...

Tokių būdu mes įsigijome savo kariuomenę, kuri apgynė kraštą nuo bolševikų, vokiečių — bermon-tininkų, nuo lenkų ir kitų priešų. Savanoriai savo kraujo ir gyvybių aukomis nupirko Lietuvai laisvę. Atrodo, kad nerimti buvo tie mūsų kai kurie vyriausybės nariai, kurie manė, jog Lietuva gausianti ne-

priklausomą gyvenimą ir laisvę diplomatijos keliu — popieriniu keliu, be kraujo ir be aukų...

Tuo tarpu tuo pat klausimu vienas anglų diplo-matas, einant kovoms dėl Lietuvos laisvės, išsireiškė:

“O vis dėlto svarbiausias jūsų, lietuvių, argu-mentas dėl Lietuvos nepriklausomybės tai jūsų 60 tūkstančių kariuomenė”.

Aišku, jeigu nebūtume turėję tos 60 tūkstančių kariuomenės, tikrai Lietuvių Tarybos Vilniuje pa-skelbtoji Lietuvos nepriklausomybė taip ir liktu popierinė nepriklausomybė.

Mes nežinome, kiek iš tikrųjų per Nepriklausomybės Karą žuvo, kiek buvo sužeista. Dažnai patei-kiami skaičiai yra skirtingi. Štai 1933 m. išleista “Vasario 16-ji”, kur generolas Stasys Raštikis savo straipsnyje “Mūsų nepriklausomybės laidas” gale pateikia per Nepriklausomybės Karą žuvusių ir mi-rusių nuo gautų žaizdų arba sužeistųjų skaičių:

a) Žuvusių —	
karininkų	40
kareivių	1294
šaulių	67
Iš viso	1401
b) Sužeistų —	
karininkų	93
kareivių	2438
šaulių	146
Iš viso	2677
c) Dingo be žinios —	
karininkų	16
kareivių	813
Iš viso	829
Mirė nuo užkrečiamų ir kitų ligų	237
Invalidų liko, karininkų ir kareivių	154

Tuo tarpu mūsų žinomas karinės spaudos publi-cistas majoras P. Ruseckas savo straipsniuose pa-

Kariuomenės paradas prie Karo Muzėjaus Kaune 1920 metais Iš H. Bezumavičiaus rinkinio

teikia tokius skaičius ("Lietuvos Kariuomenė". Išspausdinta JAV "Amerikos Lietuvis" lėšomis 1927):

Per visą karą dėl Lietuvos nepriklausomybės žuvo, mirė nuo žaizdų ir epidemijų bei kitų ligų 2611 karininkų ir kareivių; sužeistų — 1153 karininkų ir kareivių; invalidų — 155 karininkų ir kareivių.

Kaip matome duomenys apie žuvusius ir sužeistus labai skiriasi; turėtų gi kas tuo reikalu išsitiarti. Greičiausia generolo St. Raštikio pateikti duomenys bus labiau tikri, kadangi karų statistika rodo, jog daugiau sužeidžiama, negu užmušama.

Štai sąrašas tų pulkų, kurie iškovojo Lietuvai nepriklausomybę:

- 1) 1-mas pėstininkų D.L.K. Gedimino pulkas;
- 2) 2-ras pėst. D.L.K. Algirdo pulkas;
- 3) 3-čias pėst. D.L.K. Vytauto pulkas;
- 4) 4-tas pėst. Lietuvos Karaliaus Mindaugo pulkas;
- 5) 5-tas pėst. D.L.K. Kęstučio pulkas;
- 6) 6-tas pėst. Pilėnų Kun. Margio pulkas;
- 7) 7-tas pėst. Žemaičių Kun. Butėgeidžio pulkas;
- 8) 8-tas pėst. Kauno Kun. Vaidoto pulkas;
- 9) 9-tas pėst. Liet. Kun. Vytenio pulkas;
- 10) 10-tas pėst. Marijampolės pulkas;
- 11) 11-tas pėst. Vilniaus pulkas;
- 12) 1-mas baltgudžių pulkas;
- 13) 1-mas pasienio pulkas;
- 14) Baltgudžių kuopa;
- 15) 1-mas artilerijos pulkas;
- 16) 2-ras artilerijos pulkas;
- 17) 3-čias artilerijos pulkas;
- 18) 4-tas artilerijos pulkas;
- 19) 1-mas gusarų D. L. Etmano kunig. Jonušo Radvilo pulkas;
- 20) 2-ras ulonų D. L. Kunigaikštienės Birutės pulkas;
- 21) 3-čias dragūnų "Geležinio Vilko" pulkas;

- 22) Karo Aviacija;
- 23) Šarvuočių rinktinė;
- 24) Ryšių batalionas;
- 25) Pionierių batalionas;
- 26) Auto rinktinė;
- 27) Geležinkelių batalionas;
- 28) 1-mas Klaipėdos savanorių pulkas (suforuotas Klaipėdos m. paėmus 1923 m. sausio 16 d. iš Mažosios Lietuvos sukilėlių);

29) Kalbant apie mūsų kariuomenės rikiuotės dalinius, reikia būtinai paminėti ir mūsų Karo mokyklą, kuri buvo įsteigta 1919 m. sausio mėnesį Kaune: ji išleido virš 20 laidų jaunesnių leitenantų ir apie 7 laidas atsargos jaun. leitenantų. 1929 m. spalio 6 d. karo mokykla buvo pavadinta "Pirmojo Lietuvos Prezidento Karo Mokykla".

Po I Pasaulinio Karo (1914—1918) lietuvių tauta pati išsikovojo sau nepriklausomą gyvenimą. Laimingi buvome 22-jus metus. Tuo tarpu II-jam Pasauliniam Karui atėjus, turėdami dideles ginklų atsargas, turėdami organizuotą kariuomenę, neblogai paruoštą šaulių organizaciją, be šūvio ir be pasipriešinimo atidavėme raudoniesiems tironams mūsų brangiausią Motulę Lietuvą.

Kas kaltas?

Nors ir priešas buvo gerai ginkluotas ir tų raudonųjų buvo begaliniai daug... bet, reikia atsiminti, jog šikart ir mūsų būtų buvę ne 60,000.

Šiandien yra keletas nuomonių: vieni tvirtina, jog gerai, kad nesipriešinta, nes būtų buvę tik betikslis žmonių skerdynės; tuo tarpu kiti tvirtina, jog dėl Lietuvos nepriklausomybės reikėjo priešintis, verta buvo kovoti, nes ir Karo Muzėjaus bokšte — amerikiečių lietuvių dovanotam varpe buvo įrašyti ne tušti žodžiai, bet amžių amžiais patvirtinta išmintis: "O skambink per amžius vaikams Lietuvos: tas laisvės nevertas, kas negina jos."

Vytautas Tarvainis

REGĖJIMAS

Matau, bažnyčių blizga bokštai,
Laukų vingiuosius takelius,—
Ten neša priespaudą palinkę žmonės
Ir mina Sibiran kelius.

Matau, bažnyčių blizga bokštai,
Varpai, bet nešaukia maldos.
Giliu tikėjimu išgirsti trokštu
Skaudžius gaudėjimus dienos.

Matau, pakyla vėliavos ir leidžias,
Bet kruvinas—visad regiu.
Languos kalėjimo saulutė žaidžia,
Numirs po kalinio naru.

Matau žemaičių kalnelius ir klonius,
Šventuosius liūdnius pakelių,—
• Ten neša priespaudą palinkę žmonės
Ir mina Sibiran kelius.

Vytautas Jiesia

UŽ TĖVYNĘ

Tėvynės šaukimą išgirde
Jie stojo kaip vienas i gretą,
Ir, žirgus balnotus pagirdę,
Nujojo, kur šautuvai trata.

Tenai, kur vidurnaktis raudo
Skelbdamas priešo pavojų,
Kur patrankos rūščiosios griaudė
Ir sprogo granatos po kojų.

Pakalnėje kryžiai beržiniai
Šešėlius ant juodžemio meta,
Gynėjai savosios tėvynės
Sugulę i amžiną gretą.

KUNIGAİKŠTIS KONSTANTINAS OSTROGIŠKIS IR ORŠOS MŪŠIS 1514 METAIS

DR. V. SRUOGIENE

Tegu gyvuoja Lietuva!
Jau dūmai rūksta, dunda žemė,
Nerimsta juodbėriai žirgai.

P. Vaičaitis

Vienas iš puikiausių Lietuvos kariuomenės žygių visoje mūsų istorijoje — maskolių nugalėjimas ties Orša 1514 m. Viena iš šviesiausių praeities asmenybių — etmonas kunigaikštis Ostrogiškis, kuris šioms kautynėms vadovavo.

Ostrogo kunigaikščiai savo vardą gavo iš pilies Valuinėje, kur jie valdė didžiulius žemės plotus ir garsėjo kaip turtingiausi ir įtakingiausi didikai 16 amžiaus Didžiojoje Lietuvos Kunigaikštijoje. Ostrogo pilį jie paveldėjo iš Drucko kunigaikščio Vosyiliaus. vadinamo „Krasnyj“, kuris buvo Didžiojo Lietuvos Kunigaikščio Kazimiero Jogailaičio giminaitis ir uolus Lietuvos reikalų gynėjas kovoje su lenkais. Lenkų kronikininkas Krokuvos kanauninkas Jonas Długošas paliko mums šio kunigaikščio kalbą, pasakytą lietuvių lenkų derybų metu, kai Kazimieras buvo kviečiamas užimti Lenkijos sostą:

“Kazimieras sėdi Didžiojoje Lietuvos Kunigaikštijoje ne kaip laikinas, paskolintas, ar Lenkijos deleguotas valdovas, kurį kiekvieną akimirką galima atšaukti, bet savo teises iš tėvų paveldėjęs. Jis ten yra, kaip ir jo protėviai, savarankiškas, pilnas ir neaprežtas valdovas... Jokia, nors ir didžiausia valstybė ar kunigaikštystė negali būti jam mielesnė už Lietuvos Didžiąją Kunigaikštystę, už jos plačias žemes, sritis, turtus ir galybę...”

Tokį tai jaudinantį balsą iš pirmos pusės 15-jo amžiaus išsaugojo mums mūsų politinis priešas...

Drauge su dvarais ir pilimis kunigaikščiai Ostrogiškiai, matyt, paveldėjo iš jos buvusių savininkų ir didelę meilę Lietuvai, nes per kartų kartas, būdami augštuose urėduose, dirbo jos naudai ir kovojo už jos reikalą.

Kunigaikštis Konstantinas Ostrogiškis buvo didžiausias autoritetas Lietuvoje, su kuriuo turtais bei įtaka galėjo lenktyniauti tikrai Albrechtas Goštautas, tasai nevainikuotas Lietuvos karalius. Konstantinas veikė kaip Trakų vaivada ir vyriausias Lietuvos kariuomenės vadas, kuris kiekvienu svarbiu valstybės gyvenime momentu atskubėdavo į Vilnių. Jo išmintingų patarimų klausėsi Didysis Kunigaikštis Žygimantas II Senasis, jo nuomonę gerbė ne tik mūsų didikai, bet ir Lenkijos valstybės vyrai. Konstantinas dėjo nemaža pastangų, kad Lietuva būtų iškelta iki karalystės rango ir tuo būdu atsipalaiduotų nuo bet kurių ryšių su Lenkija. Dar Vytauto Didžiojo siekimai nebuvo pamiršti! Jis griežtai priešinosi kunigaikščio, ypač jo žmonos Bonos, sumanymui vainikuoti Didžiojo Kunigaikščio jų mažametį sūnų Žygimantą Augustą, kad tuo būdu Lietuvai nebūtų primestas jaunas, nesubrendęs valdovas.

Kunigaikštis Konstantinas buvo tikras riteris,

narsus ir kovose užgrūdintas karys, kuriam joks pavojus, jogs vargas nebuvo baisus. Jo vardas plačiai garsėjo kaip nenugalimo vado. Humanizmo ir renesanso įtakoje jis buvo vadinamas antruoju Hannibalu, Pyrru, Lietuvos Scipionu ir tt. Pats stačiatikis, jis uoliai globojo Lietuvos stačiatikius, bet, kaip ir visi kiti to laiko plačiųjų Lietuvos Rytų sričių slaviskai kalbantieji gyventojai, reiškėsi kaip karštas Lietuvos patriotas ir kiek tik pajėgdamas gynė ją nuo Maskvos puolimų.

Lietuvos santykiai su Maskva turi ilgą istoriją. Algirdo laikais Maskva buvo dar mažytė nereikšminga kunigaikštystė, ir ne be reikalo didysis Gediminaitis šitokiais žodžiais skelbė savo politinę platformą rusų požūriui:

“Omnis Russia ad Letvinos deberet simpliciter pertinere” (visa Rusija turi priklausyti Lietuvai) — ir tęsė tėvų bei protėvių pradėtą darbą, jungdamas prie Lietuvos rusų žemes. Vytautas Didysis didelę savo siekimų dalį skyrė Algirdo politikai įvykdyti, visai stengdamasis nugalėti likusias dar nepriklausomas rusų kunigaikštystes — Tvėrę ir Maskvą. Jo laikais Lietuvos persvara buvo neabejotina. Tačiau per ilgą, pusę šimto metų trukusį Kazimiero Jogailaičio viešpatavimą (1440—1492 m.) situacija pasikeitė. Maskva užaugo, sustiprėjo, o Lietuva, valdovui rūpinantis daugiau Vakarų problemomis, nepastebėjo Rytų priešų kylančios galybės, nesudavė jam laiku reikalingo smūgio. Negabaus ir nerūpestingo jo sūnaus Aleksandro valdymo metu išūlusis maskviškis Ivanas III jau Lietuvą puola ir ši atsiduria gynimosi pozicijoje. Jau maskvėnai ima galvas kelti ir garsiai reikalauti savo kunigaikščiui pripažinti caro titulą.

Detalė iš paveikslu Oršos Mūšis

Konstantino Ostrogiškio antkapis Kievo-Pečioros vienuolyne.

Nepadėjo Aleksandro vedybos su Ivano dukterimi Elena, nepadėjo lietuvių pasiuntinių Hlebavičiaus ir Sapiegos laikini nusileidimai dėl titulo ir kt. — 1509 m. trys Maskvos armijos įsiveržė į Lietuvą. Lietuvos kariuomenė paskubėjo užstoti joms kelią. Nuspręsta kariauti, nors tam nebuvo pasiruošta, ir vyriausias kariuomenės vadas, kunigaikštis Konstantinas Ostrogiškis, neturėjo tikslių žinių apie priešo jėgas. Liepos 15 d. įvyko ties Vedrošos upe (į rytus nuo Smalensko) nelaimingos mums kautynės. Į maskvėnų nelaisvę pateko patsai kunigaikštis Konstantinas, Grigalius Astikaitis, Hlebavičius, Ostapas Daškevičius, Litavoras Chreptavičius ir kt. Su belaisviais rusai labai žiauriai elgėsi. Buvo pasakojama, kad Ostrogiškio kojos buvo apkaltos grandinėmis, o rankos surištos užpakaly ir užlietos karštu cinu. Bet po kelerių metų jis pabėgo, ir, slapstydamasis, čia totorių padedamas, čia eidamas nakties metu per miškus, grįžo į Lietuvą. Tada vėl stojo į kovą prieš Maskvą.

Tuo tarpu Ivanas atslinko iki pat svarbiausios Lietuvos tvirtovės rytuose — Smalensko. Livonijos ordinui padedant ir mūsų kariams — Stanislovui Kiškai ir kt. — narsiai ginantis, Maskva suklupo ir pati paprašė taikos. 1503 m. buvo pasirašytos paliaubos šešeriems metams. Tačiau jos buvo naudingos tik Maskvai. Ivanas per savo šnipus rinkosi žinių Lietuvoje, kurstė totorius. Viename iš savo laišku chanui jis rašė:

“Nesiliauk puldinėjęs Lietuvos ir Lenkijos žemių, neieškok taikos su Aleksandru, karo paliaubos su Lietuva turi duoti progos Maskvai pasilsėti ir pasiruošti tolimesnei kovai”.

Ir iš tikrųjų, jau 1507 m., Aleksandro broliui Žygimantui II Senajam įsiviešpatavus Lietuvoje, Maskvos kunigaikštis Vosylius, Ivano sūnus, įsiveržė į Smalensko žemę. Čia pat prasidėjo Mykolo Glinskio maištas, totoriai įpuolė į Didžiąją Kunigaikštiją,

priešdami sodybas ir įvarydami siaubą ne tik ramiems Ukrainos gyventojams, bet ir netolimoms Vilniaus apylinkėms.

Maskviškis stabdyti siunčiamas Lietuvos etmonas kunigaikštis Konstantinas Ostrogiškis — jau grįžęs iš Maskvos nelaisvės. Jis sumuša maskvėnus, ir šie priversti prašyti taikos. Bet neilgai teko ilsėtis. 1512 m. karas iš naujo išiliepsnojo, ir Maskvos kariuomenė priėjo prie Smalensko. Bet šį kartą Lietuva buvo gerai karui pasiruošusi. Vilniaus seimas nepašyktėjo pinigų karo reikalams, buvo pasamdyta kariuomenės, pripirktas užsieny ir vietoje prisigaminta ginklų bei šovinių.

Smalensko vaivada Jurgis Solohubas energingai veikė. Nors pilis tikrai narsiai gynėsi, Mykolas Glinskis susimokė su kai kuriais Smalensko įtakingais bajorais, ir 1514 m. liepos 30 d. galingoji tvirtovė pasidavė Maskvai. Jos gynėjui Solohubui maskoliai nukirto galvą.

Smalensko kritimas buvo Lietuvai skaudus smūgis. Jis padarė didelio ispūdzio ir Vakarų Europoje. Habsburgai, prieš tai flirtavę su Maskva, nusigando jos parodytos jėgos ir laukė tolimesnės įvykių raidos.

O tuo tarpu rytų sienoms ginti nuo maskvėnų skubiai traukė jungtinė Lietuvos ir Lenkijos kariuomenė vyriausioje Konstantino Ostrogiškio vadovybėje. Vosylius davė įsakymą savo jėgoms rinktis ties Orša. Taip pat ir “...karalius Žygimantas išvedė į lauką gal didžiausią abiejų savo valstybių (Lietuvos ir Lenkijos) karo jėgą, visuotinai į karą pašaukus Lietuvos bajorus — 16,000 raitelių, lenkų 14,000 raitelių... Sampolinskio ir Sviercevsio vadovaujamų samdytų pėstininkų, prie kurių dar prisijungė kai kurie Mažosios Lenkijos ponai. Buvo savanorių iš Didžiosios Lenkijos... Jiems pasitikti Vosylius išsiuntė nepalyginti didesnę kariuomenę, nes, be Smalenske paliktos stiprios įgulos, dar 80,000 vyriausiojoje Čelednino vadovybėje. Šis išsikišo už Dniepro, link Berezinos, sudarydamas pagrindinę stovyklą Drucko laukuose.”

Karalius (Žygimantas II) atvyko į Minską, kur patikrino visą kariuomenę, paskui, senatoriams prašant, pats pasiliko Borisove su 4,000 o visą kariuomenę, sutvarkytą ir aprūpintą vėliavomis. Išsiuntė į kairįjį Berezinos krantą. Konstantinas Ostrogiškis atakavo priešą trijose vietose: pats du kartus kovėsi rugpjūčio mėn 27 d. prie Berezinos ir išblaškė keletą priešų dalinių (hufiec). Jonas Sapiega “na drowi” (?) paėmė keletą “labai kilnių” belaisvių ir nudėjo keletą šimtų žmonių; prie Bobro upės pirmoji sargyba taip pat sėkmingai susidūrė su priešu, išlaikydama kovos lauką ir atvedama etmonui labai daug belaisvių. Maskvos vadas palikė naudingą pasirinkti geresnės pozicijas ir pasitraukė už Dniepro.

Ostrogiškis gi iš karto liepė kariuomenei pasiruošti keltis per upę, surinkti laivus ir plaustus, rišti grandinėmis ir vytimis sielius iš rąstų ir statyti tiltus. Kodėl Čeledninas nieko neveikdamas stovėjo netoli kranto, net netrukdydamas lietuviams plaukėti perplaukti upės? Buvo pasakojama, kad turėdamas tris kartus daugiau kariuomenės savo žinioje, už nieką laikė daug mažesnę priešų jėgą, tad norėjo pagal gautas iš Vosyliaus instrukcijas visą mūsiškių kariuomenę apsupti ir botagais nuvaryti į Maskvą. Sunku tuo tikėti, nes kodėl gi jisai pasitraukė iš senųjų pozicijų? Kaip ten bebuvę, jis visai teisingai nusipelnė prasto stratego vardą.

1514 m. rugsėjo 8 d. auštant mūšiskiai perkėlė tiltais patrankas ir pėstininkus, o vadai formavo eiles — dešiniajame sparne lietuvius, kairiajame — lenkus, sudarydami pagrindinius ir pagalbinius dalinius. Tarp raitelių vėliavų pastatė lenkų „draby“ (augalotus pėstininkus) su ilgais šautuvais (rusznice). Iš šonų krūmuose Ostrogiškis paslėpė stiprias patrankų baterijas. Per tris valandas susitvarkyta, o dar prieš pat įsakymą kautis Sampołinskis paleido zovada arklius ir su karaliaus dvariškių vėliava pradėjo kautynes. Čeledninas išrikiavo savo armiją ilgomis voromis ir pasiuntė didelį raitelių dalinį į šoną, kad apsuptų mūšiskius. Bet dėl Ostrogiškio budrumo šis manevras nepasisekė. Ostrogiškis vikriai jodinėjo ant savo žirgo tarp besikaujančių, visai juos ragindamas... Didžiausios reikšmės turėjo paslėptoji artilerija, nes, pagal Vapovskį, tai jinai sudavė smūgį užpakalinėms maskvėnų voroms, sukeldama pirmą paniką ir bėgimą. Paskutinę gi ataką įvykdė 800 lenkų raitelių ir Jurgio Radvilos kazokai, puldami patį Čeledniną, kuris pateko mūšiskiams į nelaisvę. Visa jo kariuomenė išbėgiojo. Ją vijosi laimėtojų raiteliai, badydami ir kapodami per visą naktį kelių mylių spindulį iki Kropivnos upeilio. Paimta į nelaisvę 10 vyresnių vaivadų, 17 žemesnių vadų, „bajorų vaikų“ ir smulkesnių urėdų — 20,000, tiek pat paprastų kareivių. Spėjama, kad užmuštų palaidota apie 40,000. Kareiviams išdalyta 20,000 arklių. Gurguolės su visomis patrankomis, ginklais, šarvais, vežimais pilnais sidabro pinigų (dieneg), gauruoti kailiai teko riteriams ir kareiviams kaip grobis.²⁾ Tūkstančiai maskolių belaisvių pateko mūšiskiams, bet Vosylius jų nevadavo, nes, kaip jis pats sakė:

— Kas pateko į nelaisvę, man yra kaip negyvas. — Jie buvo išskirstyti po Didžiojo Kunigaikščio dvarus ir dirbo ten kaip darbininkai.

Kunigaikštis Ostrogiškis atgabeno į Vilnių visas iš rusų paimtas vėliavas ir padėjo jas katedroje.

Žinia apie didelį lietuvių laimėjimą ties Orša greit pasklido po visą Europą. Vokietijos imperatorius Maksimilijonas I Habsburgas atsimetė nuo Maskvos ir 1515 m. pasirašė su Žygimantu II Senuoju taiką Vienoje (mūsų pasiuntinybei vadovavo Mikalojus Radvila „Priscus“ ir Albrechto Goštauto sūnus Stanislovas, pirmasis Barboros Radvilaitės vyras).

Betgi santykiuose su Maskva Oršos laimėjimas nebuvo išnaudotas.

Kautynėms ties Orša įamžinti, Lenkijoje tuoj pat buvo išleistas eilėraščių rinkinys lenkų ir lotynų kalbomis. Konstantinas Ostrogiškis, kaip nenugalimas Lietuvos vadas, visur kartojamas su didžiausia pagarba.

1518 m. per Žygimanto II vestuves su Vokietijos imperatoriaus jam išpirštąja itale Bona Sforza Krokovoje, buvo garbinamas, tén pat dalyvavęs, laimėtojas ties Orša. Pompastiškas pseudoklasinis hegzametas lotynų kalba atkūrė vaizdus, kurie dar turėjo būti labai gyvi visų puotos dalyvių atmintyje:

“Žiūrėk”, — sako Marsas Venerai, — “štai Lietuvos kariuomenės eilės! Jų priekyje — kunigaikštis Konstantinas Ostrogiškis. Jis joja ant stambaus žirgo pro kariuomenės eiles, ragindamas į kovą bailuosius, sulaikydamas drąsiusius. Iš tolo saulės spinduliuose tviską tūkstančiai geležimis apsišarvusių karių, mirguliuoja šalmus puošiančios plunksnos, daugeliui per petį permesti brangūs, net leopard-

do kailiai, vėliavos plėvesuoja. Už riterių — ilgos voros samdytų raitelių ir pėstininkų. Kai Agamemnonas Atrėjaus sūnus kovojo ties Troja, niekas tada dar nematė tokios daugybės ginklų ir tiek daugelio ginkluotų vyrų. Jie stovi pasiruošę kovai, jų žirgai neramiai trypia kojomis ir apsiputoję kandžioja žąslus. Dusliai dunda būgnai, spiegia užlenkti ragai, balsiai griaudžia kovos trimitai...”³⁾

Taip kėlė mūsų karo vadą lenkų poetas vos keleriems metams nuo didžio įvykio praėjus ir skaitė savo kūrybą akivaizdoje paties kunigaikščio, kurs į Krokuvos iškilmės buvo atvykęs su šaunia palyda iš Lietuvos.

O keliasdešimt metų vėliau, to paties šimtmečio pabaigoje, 1582 m., taip pat lenkas, mozūras Motiejus Strykowski, kuriam Didysis Lietuvos Kunigaikštis Steponas Batoras buvo pavėdęs parašyti Lietuvos istoriją, savo “Kronikoje” taip pat kelia į padanges Oršos laimėtoją.

Strykowski, lankęsis Lietuvoje ir uoliai rinkęs medžiagą dar tada pilnuose Didžiojo Kunigaikščio ir daugelio didikų archyvuose, taip susižavėjo mūsų praeitimi, Lietuvos didvyriais, kad, nors ir nelietuvis, gėrisi ir didžiuojasi jais. Neslėpdamas savo pagarbumo, jis tiesiai suunka, kad didžių patriotų, “panasių į Vytautą, gal net karingesnių už jį, šioje Didžiojoje Kunigaikštystėje tūkstančiais būta!”

Griozdiškais pseudoklasikiniais eilėraščiais lenkų kalba Strykowski aprašo istorinius įvykius, nuolat įterpdamas Graikijos ir Romos didvyrių ir dievų vardus, lotyniškus žodžius, o taip pat ir spalvingus, nors ir nevisai teisingus, rusėniškus posakius.

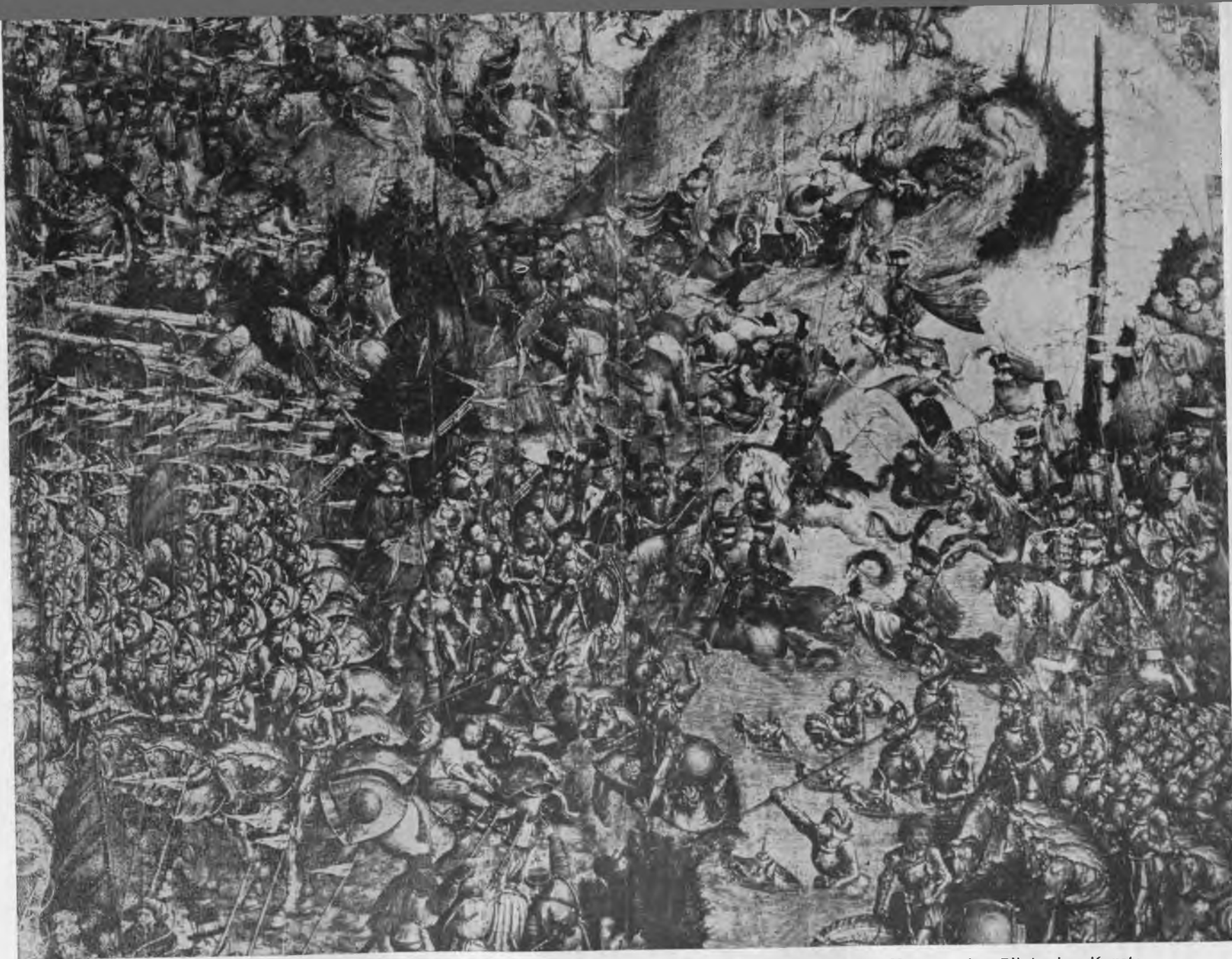
“Bitwa sławna z Moskwą” prasideda kreipimusi į mūzas, kad atidarytų Helikono šaltinius ir primintų apie narsius vyrus, bei jų didžius žygius, papsakotų apie garsųjį kunigaikštį Konstantiną, etmoną, kilusį iš didžių rusų monarchų, kuris stoji į kovą prieš maskvėnus.

Ostrogiškis, pervedęs Lietuvos kariuomenę per Dnieprą, ją išrikiavo, patrankas ir kitus papūklus mikliai paslėpė, o į priekį nusiuntė pėstininkus su ilgomis jietimis. Abu etmonai, Lietuvos ir Lenkijos, traukė su visa jėga didžiai tvarkingai ir sustojo keturias mylias nuo Oršos ten, kur teka Krapivnos upė. Vistoje, kuri jau iš seno garsėjo maskolių sūtriuškinimu. “O kai šios dienos beveik trys valandos suėjo, o Febas parodė savo aukso veidą maloniai šviesdamas”, pasirodė ir 80,000 Maskvos kariuomenės, kurią vedė bajoras Čeledninas. Manydamas, kad mūšiskių visai nedaug tėra, jis nusiuntė du daliniu, norėdamas lietuvius apsupti. Bet Konstantinas, pats narsiai vadovaudamas kariuomenei, juos iš karto atrėmė. Maskvėnai bematant pasileido bėgti. Lenkų raiteliai čia pat paskui juos įkandin pasileido. “Švilpia strėlės, skamba ginklai riterių rankose ir šarvai, mūšiskiai persekioja priešą, kapodami jį laukuose kaip bandą ir skuba prie pagrindinės maskolių kariuomenės. Veltui Čeledninas šaukia savo kariams, kad laikytųsi, o matydamas, kad blogai, siunčia į kovą naujus dalinius. Bet lietuviai iš karto atremia, maskvėnų didybę sumuša.

Kunigaikštis Konstantinas pats kautynių sūkurį, tik ragina, drąsina savuosius:

— Hej!.. nuž, deti!.. Juž nepriatel mdlejet”, taigi, broliai mieli, “teper budte mužami”... mums Dievas padeda, jauskite, kad esate savo garsių bei narsių tėvų sūnūs!... Aš ir pats, susidūręs su pirmuoju priešu, sukruvinu savo kardą!”... — ir puola raitas

Nežinomas dailininkas. Oršos Mūšis 1514 metais. Centrinė dalis paveikslo, kabojusio Breslau, Museum der Bildenden Kunst.

ant puikaus žirgo su buože rankoje į pačią kauty-
nių tirštynę.

Prabilo paslėptos krūmuose patrankos, išbėgo pėstininkų rotmistras, "sudrebėjo dangus ir žemė, ir kalneliai nuo trenksmo. Oras aptemo nuo sukulto smėlio. Kulkos iš patrankų tik švilpia, o Maskva griūva, nes niekad nebuvo mačiusi tokio smarkaus šaudymo". Taip baimėje maskoliai išbėgioja, daug jų su arkliais apylinkių pelkėse paskendo. Veltui Čeledninas šaukė — maskvėnai galvas painetę bėgo į miškus ir balas.

"O lietuviai su lenkais, paleidę arkliams vadžias, tik veja juos, tik veja. Visur pilna lavonų, sužeistieji maldauja:

— Pribaik!

Kiti vėl šaukia:

— Nekirsk galvos!

Kunigaikštis Konstantinas, kratydamas savo ilgą barzdą, vis ragina:

— Hej, detki, teper každy... okaž što umie! — Ir pats su pliku kardu joja pirmyn.

Riksmas, triukšmas, bildesys, kanopų sukeltos dulkės užtemdo šviesą. Lietuviai, laimėjimo apsvaiginti, kapoja bėgančius maskvėnus, ir ilgomis jietimis juos veria, tik kraujas trykšta..."

Kropivnos upėje tiek maskolių paskendo, kad pirmiau buvęs sraunus vanduo sustojo, nes iš lavonų pasidariusi užtvanka.

Čia pat "Jurgi Radziwil" su savo kazokais taip smogė maskvėnus, kad ir likučiai jų išbėgiojo.

"Beveik visą dieną truko tos kautynės, tik vargšės Maskvos galop naktis pasigailėjo, išvedė į pasaulį debesis, o paskiau ir saulė paslėpė veidą, nenorėdama savo aukso akimis žiūrėti į kraują".

Dar per visą naktį mūsiškiai persekiojo maskvėlius, daugybę grobio iš jų paimdami: drabužių, šarvų, vežimų, arklių, žirgų, pinigų, aukso ir įvairių ginklų, turtingas gurguoles, visokio lobio, gauruotu kailių... Tiek daug viso ko buvę, kad vadovybė pusę grobio išdalijo kareiviams, kurie savo keliu vežimuose rado sidabro pinigų, sabalių, kiaunių, brangių brokato ir "Komchos" rūbų... Kiekvienas vargšas taip daug gavo, kad bematant "iš latro virto ponu".

"Ten lietuviai tiek parodė narsumo, kad kiekvienas galėjo lygintis su Achilu!" — netekęs saimono sušunka Strykovskis. Taip pat jis informuoja, kad mūsiškių vos keli riteriai težuvo, o paprastų kareivių — apie 400.

Žygimantas II tuoj nuo Borisovo nusiuntė žinią popiežiui Leonui ir kitiems valdovams, taip pat išsiuntinėjo jiems belaisvius.

Po šio karo žygio kariuomenė buvo paleista, o kunigaikštis Ostrogiškis paties valdovo buvo iškilmingai, su tinkamu triumfu Vilniuje priimtas ir apdovanotas. Po to jis dar ilgai gyveno ir energingai veikė iki pat savo mirties 1533 m. Taip pasakojo apie laimėjimą kronikininkas Strykovskis.

Ilgą dar po to buvo mūsų protėvių byla su maskoliais, nekartą dar tas mūsų priešas pajuto aštrius Lietuvos kardo smūgius, kol Fortūna galutinai nuo mūsų atsigrėžė. Bet Oršos pralaimėjimo rusai ilgai pamiršti negalėjo.

Anot senos patarlės — Fortūna rieda ratu.

*) Čia tai kunigaikštis Konstantinas ypač pagarsėjo. Vyriausias Ostrogiškio sūnus Elijas buvo vedęs Didžiojo Lietuvos Kunigaikščio Žygimanto II Senojo ir čekės Kotrynos Ochstat iš Telnico (vėliau iš-

Oršos kautynių pradžia, iš Martyno Bielskio kronikos, išcistos 1597 m.

tekintos už Lenkijos senatoriaus Koscieleckio) pavainikę dukterį, išdidžią gražuolę Beatą, Vilniaus vyskupo Jono iš Didžiųjų Lietuvos Kunigaikščių, seserį. Vcs keletui mėnesių po vestuvių praėjus Elijas mirė, o Beatos duktė Halška vėliau pragarsėjo savo romantiškais nuotykiiais. Jos dėdė, kunigaikštis Vosylius, kuris norėjo gauti Ostrogo pilį su turtais, priverstė ją dar visai jaunutę ištekti už Sanguškos. Po kiek laiko ją buvo pagrobęs lenkų didikas Lukas iš Gorkos ir prievarta vedęs, po jo dar ir Slucko kunigaikštis Simanas. Daug žymių vyrų varžėsi dėl Halškos rankos ir turtu, bet nelaimingoji visai dar jauna pasimirė Ostroge. Jai mirus, jos motina iškėjo, kad Vosylius negautų Ostrogo, kuris galop teko Sanguškams ir ilgai garsėjo kaip labai turtinga ordinacija, tik 1753 m. išdalinta.

Beatos Koscieleckaitės ir Halškos nuotykiiai sudarė dėkingą temą rašytojams, kurią lenkai plačiai pasinaudojo, jų tarpe ir J. I. Kraševskis.

1) Jan Dlugosz, Dziejow Polski ksiąg 12, V t., 11 psl.

2) T. Korzon, Dzieje wojen i wojskowosci, II t., Orsza.

3) J. Dantyszek, Epithalamium reginae Bonae, cituota iš W. Pciecha, Krolowa Bona, I. t. 253 psl.

4) M. Strykowski, Kronika Polska, Litewska, Zmudzka i wszystkiej Rusi, II t. 380—1 psl.

NUO DRAGŪNŲ UŽSISKLENDĖ DURIS

ST. BUTKUS

Šiomet sukako 50 metų nuo 1905 metų revoliucijos Rusijos imperijoje. Toji revoliucija plačiai buvo įsiliepsnojusi ir Lietuvoje, ir įgavusi net tautinį pobūdį. Lietuvos liaudžiai mažai buvo pažįstamas socializmas ir jo siekimai. Pasinaudodama revoliucija, lietuvių liaudis stengėsi ne tik nusikratyti caro režimu, bet ir viskuo, kas rusiška, nelietuviška. Stengėsi paimti valdžią į savo rankas, t.y. lietuviškas. Nereiktų tylomis prabėgti pro šias sukaktis. Juk tai dalis mūsų kovų už Lietuvos savarankiškumą, nežiūrint kuri partija tąją revoliuciją vedė Lietuvoje.

Tais metais buvau dar mažas, vos 8 metų, taigi ir mano atsiminimai lies tai, kas vaikui krito į akis ir iki šiol išsilaikė atmintyje.

Revoliucijos judėjimas palietė ir mūsų Kurtuvėnų apylinkę prie Dubysos. Miestelis mažutis, o prie jo grafo Plioterio didelis dvaras. Visa tai iš trijų pusių supo miškai. Prie revoliucionierių buvo prisidėjęs ir grafas. Manau, daugiau iš baimės, o ne iš simpatijų. Klebonas kun. J. Vizbaras taip pat simpatizavo revoliucijai. Šis, manau, nuoširdžiai, nes tai buvo reto gaillestingumo žmogus, vargšų globėjas. Pas jį eidavo įvairiausi vargšai, net ir iš žydų tarpo, ir visus sušelpdavo.

Nuo seno buvo parapijos mokykla, kur mokytojavo "daraktorai" arba "daraktorės" mokydami lietuviškai skaityti. Revoliucijos metu pradėjo "atlietuvėti" ir lenkai arba lenkuojantieji dvarininkai. Kurtuvėnų dvaro grafienė buvo tikra lenkė, Varšuvos didikų kilmės. Lietuviškai nemokėjo, o 1905 m. staiga "sulietuvėjo". Iš savo tarnaičių išmoko populiarią liaudies dainą "Lakštingalėli, gražus paukštelis," ateidavo į mokyklą ir lazdele pati sau diriguodama, lietuviškai padainuodavo vaikams.

Dvarininkas pasidarė net žemės reformos šalininkas. Paskelbė, kas po baudžiamos panaikinimo jėga dvarininko išmesti iš savo ūkių, gali grįžti ir ūkininkauti. O kazokų pagalba ponai išmetė iš ūkių nemaža valstiečių. Kiti kaimai smarkiai priešinosi ir buvo užsibarikadavę, ir tik per kovą išmesti. Kai kurie grįžo į savo tėvų buvusius ūkius, bet atsargesnieji lūkuriavo ir laukė galutinio revoliucijos laimėjimo.

Revoliucijai pralaimėjus ir prasidėjus reakcijai, grįžę į tėvų ūkius, buvo vėl prašalinti, areštuoti ir iškalinti po 9 mėnesius šiaulių kalėjime. Dvarininkas lengvai išsisuko, apkaltindamas valstiečius, kad jie jėga sugrįžo į ūkius. Grįžę iš kalėjimo valstiečiai gaudė dvarininkus primušti, bet šie pabėgo į Lenkiją. Grįžo tik po kokių 5—6 metų, kai viskas užsimiršo. Dvarininko vaikai pasiliko dvare. Kartą sekmadienį išėjus jiems iš bažnyčios, grįžusieji iš kalėjimo užpuolė juos, norėdami aplupti už tėvus. Kiti vyrai perkalbėjo, kad vaikai nekalti už tėvų nusikaltimus, ir vaikai buvo paleisti ir daugiau jų nelietė.

Vieną rudens dieną rinkelėje prie bažnyčios man nepažįstamas revoliucionierius drožė karštą kalbą. Nedaug tereikėjo ir minia buvo uždegta versti carą ir naikinti visą rusišką palikimą. O to palikimo mūsų miestelyje buvo nedaug: tik viena valdžios degti-

nės parduotuvė, vadinama monopolis. Tuoj iš rinkelės visa minia, raudonosios vėliavos ir revoliucijos vedama, ir patraukė monopolio link. Šalti žemaičiai buvo klusnūs vadui. Monopolio neišdaužė, kaip kitur. Kaipgi gali daužyti, galvoja žemaitis. Carą nuvertus ir savo žemaitišką valdžią sudarius, juk ir degtinė bus savo, gersime ir tuomet, taigi kam daužyti tokį gerą gėralą. Iš tvoros išplėšė lentą, ją užkalė ant monopolio durų ir pridėjo parašą, kad be revoliucionierių valdžios leidimo draudžiama monopolis atidaryti. Užkaltu monopolio nelietė jokie va-gys. Tik vėliau, revoliucijai silpnėjant, caro valdžia atsikalė.

Mano tėvas buvo laiškanešis. Kurtuvėnuose tuomet nesant pašto (buvo įsteigtas tik 1911 m.), jis parnešdavo laiškus ir laikraščius iš Bubių pašto agentūros (už 6 kilometrų), nunešdavo į dvarą ir kleboniją, o miestelio ir gretimųjų kaimų gyventojai patys užeidavo pas tėvuką atsimti. Užeidavo įvairių žmonių, nemaža ir revoliucionierių. Jie tėvukui palikdavo atsišaukimų ir brošiūrų. Kur tėvukas juos dėdavo, mes vaikai nežinodavome. Be to, ir mūsų teta Ona (tėvuko sesuo), buvusi knygnešė, taip pat turėjo ryšių su kai kuriais revoliucionieriais.

Vieną dieną staiga į miestelį įėjo baudžiamasis dragūnų eskadronas su dviem lauko patrankom. Nujojo tiesiog į dvarą ir ten apsistojo. Dvarininkai pasislėpė, kažkur pabėgdami. Dvare pradėjo šeimininkauti dragūnai. Pasipjovė vakarienei geriausią dvarininko karvę, savo arkliams nešė dvaro avižas, dobilus ir šieną ir vertė tiek, kad arkliai nebesuėdė ir tik trypė po kojomis. Sako, tai darę iš keršto dvarininkui revoliucionieriui.

Miestelio gyventojai pabūgo dragūnų ir visi užsisiklėndė savo trobų duris ir iš tolo pro langus žiūrėjo. Miestelyje buvo užsilikęs vienas eilinis revoliucionierius. Šis, nebeturėdamas kur sprukti, įlindo į taip vadinamą "šliferių" krūvas. Pas mus ėjo nemaža miško pramonė, darydavo ne tik geležinkeliams medinius pabėgius, bet ir anglių kasyklų urvams sustiprinti "šliferius" (iš visų keturių pusių nutašyti sieksniniai sienojai). Jų ištisos eilės tęsdavosi per visą miestelį, kol vienus išveždavo į geležinkelio stotį, o naujus iš miškų atveždavo. Į šliferius įlindęs revoliucionierius pratūpėjo iki pat nakties, kol visai suėmo, ir gerokai prišalė.

Pašėrę savo arklius, kol dar išvirs jiems vakarienę, dragūnai pasipylė po miestelį maisto jieškoti. Bet kur tik prieina prie namų durų, ten randa jas užsklėstas. Pradeda belstis. Žmonės truputį praveria duris, iškiša dragūnams lašinių ir duonos gabalą, ir vėl skubiai užsidaro ir užsisiklėndžia. Dragūnai, gavę maisto, eina sau toliau.

Mūsų tėvukas turėjo kažkokių brošiūrų pundelį. Padavė mums vaikams skubiai tai paslėpti, kad dragūnai nerastų. Su broliu kibome į darbą. Bėgti su pundeliu lauk ir jį paslėpti daržinėje ar tvarte, jau nebegalėjome, nes aplink vaikštinėjo dragūnų. Teko slėpti kur nors troboje. Kur tik įkišame, vis atrodo, kad dragūnai gali pamatyti. Aš kur įkišu —

brolis kritikuoja, kad čia dragūnai ras. Brolis įkiša — aš kritikuoju. Mudviem besitampant su brošiūrų pundeliu, kaip katei su pūsle, pagaliau į duris beldžiasi pora dragūnų. Nebėra kas mums daryti. Staiga pundelį metame priemenėje už spintos. Pundelis krisdamas subraškėjo, sušnarėjo ir mes pastirome. Mums tas krentančio pundelio balsas atrodė, lyg iš iššautos patrankos.

Tėvukas truputį pravėrė duris, pirmajam prie durų dragūnui išpaudė į ranką 20 kapeikų ir vėl greitai duris uždarė. Jis neturėjo jiems lašinių duoti. Dragūnai nuėjo toliau. Tik buvo užsipuolę kituose namuose gyvenančią tetą Oną, kad ji užlaikanti vieną revoliucionierių. Teta išsiteisino, žinoma, atsi-pirkdama maistu ar pinigais. Matyt, kas nors įkišo liežuvį. Kurį laiką buvo gyvenęs pas ją vienas re-voliucionierius, vėliau suimtas ir į Sibiro katorgą iš-siūstas. Ten ir dingo.

Dragūnai prisikalėdoję grįžo į dvarą. Žmonės, matydami, kad dragūnai nieko nedaro ir iš patrankų miestelio nedaužo, atsigavo ir pradėjo išeidinėti iš namų. Atsisklendė ir duris. O rytą, kai miestelyje iš-sirikiavo dragūnai išjoti, tai net susirinko iš arti pažiūrėti dragūnų.

O tų gąsdinimų tai buvo įvairiausių. Ypač bijojo kažkokių juodašimčių. Kas jie — ir patys žmonės

nežinojo. Vieną tamsų rudens vakarą staiga mieste-lyje pasklido gandas, kad Dankiso alinėje geria juo-dašimčiai ir naktį pjaus miestelio gyventojus. Žmo-nės užsisklendė, net ir užsirišo duris, užsidangstė langus, užgesino žiburius ir per naktį nemiegojo. O nueiti iki alinės ir pasižvalgyti, kas ten geria — nie-kas nediršo.

Vieną vasaros sekmadienį irgi pasklido gandas, kad šiandien kažkas uždegs visą miestelį. Diena bu-vo šilta ir labai graži. Iš namų nevisi žmonės išėjo į bažnyčią sumai. Kiti pasiliko budėti namuose. Vidu-je neįauku, taigi išėjo lauk ir rūtų darželiuose susė-dę ant suoliukų meldėsi. Miestelyje labai ramu ir niekas gatvėje nevaikščiojo. Tėvukas išėjo į bažnyčią, o namuose liko mamytė su vaikais. Tupime rūtų darželyje (mamytė pasižymėjo miestelyje savo dar-želio gražumu) ir meldžiamės. Žiūrime, ateina nuo Šiaulių pusės kažkoks vidutinio amžiaus intelligen-tiškas žmogus, mūsų apylinkėje visai nematytas. Rankose nešasi nedidelį lagaminuką. Gatvėje ramu, o prie namų nemaža tyliai besimeldžiančiųjų. Net vaikai ramūs ir susikaupę. Mes bailiai į praeivį žvilgčiojome ir galvojome: ar tik ne šis ateina mūsų miestelį padegti. Tur būt, šioj dėžutėj rankose ne-šasi sakytus padegamuosius spindulius. Praeivis nu-ėjo sau, o po sumos dingo toji tyla ir ramumas, ir baimė.

Iškilmės Karo Muzėjaus aikštėje, prie Nežinomojo Kareivio Kapo, 1920 metais
Iš H. Bezumavičiaus rinkinio

Iškilmių augštieji dalyviai: Prezidentas Aleksandras Stulginskis, K. Grinius ir kiti, su vainiku Nežinomojo Kareivio Kapui, 1920 metais. Iš H. Bezumavičiaus rinkinio

KARIUOMENĖ — MŪSŲ JAUNIMO MOKYKLA

PRANYS ALŠĖNAS

Mūsų tauta, išgyvenusi šimtą su viršum metų carų priespaudoj, kitais žodžiais tariant, ilgus metus gyvenusi naktimi be aušros, be ryto, 1918 m. atgavusi laisvę, pasijuto ypatingai ištroškusi mokslo, šviesos.

Taigi, ir dygo per tą dvidešimtmetį laisvojo gyvenimo mūsų krašte įvairios mokyklos: pradžios, vidurinėsios, universitetai, akademijos, muzikos, dainos ir meno mokyklos, įvairūs kursai, amatų mokyklos, žemės ūkio specialistų rengimas ir t.t.

Ta pačia proga tenka pasakyti, jog ir Nepriklausomos Lietuvos kariuomenė suvaidino ypatingai žymų vaidmenį mūsų jaunimo švietime, auklėjime, dorinimo ir patriotinių jausmų įdiegimo srityse.

Jeigu į kariuomenės eiles ateidavo kažmo žaliūkas, kuriam dažnai daug ko trūkdavo iki pilnutinio žmogaus, tai, po pusantrų metų jis išeidavo iš kariuomenės gerokai „aptašytas“. Kariuomenėj jis būdavo išmokomas švarumo, tvarkingumo, punctualumo ir netgi visuomeninio solidarumo kitų žmonių atžvilgiu. Tenai jis gerai pažindavo savo gimtąjį kraštą, išmokdavo jį mylėti, gerbti savo tautos papročius, žymiuosius žmones, įvertinti savo šalies gamtos grožį ir t.t.

Pirmaisiais Nepriklausomybės metais į kariuomenės eiles atvykdavo naujokų netgi neraštingų arba labai menkai išsilavinusių. Nemokantieji būdavo pramokomi rašyti, o mažai raštingi — gaudavo progos pasitobulinti, savo mokslo žinias praplėsti. Ir vėliau būdavo siekiama kareivius šviesti ir lavinti. Visą kariuomenėje buvimo laiką labai produktingai pagal iš anksto nustatytas programas praleisdavo besimokydami, besitreniruodami ne tik fiziškai, bet ir dvasiškai. Jeigu ne rikiuotės pratybos, tai pamokos klasėj, kur būdavo dėstomi įvairūs dalykai. Be to, daugelis karių, atlikę naujokų apmokymą, dažniausiai savanoriais galėdavo išeiti į mokomąsias

kuopas arba eskadronus (turint galvoj raitininkus), kur visa mokslo programa būdavo dar daugiau suintensyvinata. Techniniuose daliniuose, sakysim, auto rinktinėj, aviacijoj ir kitur daugelis karių, jeigu tik turėjo pakankamai noro ir pasiryžimo, išmokdavo specialybių, pasidarydavo profesionalais šoferiais, auto mechanikais, aviacijos angarų technikais, meistras ir t.t. Iš raitininkų pulkų buvo siunčiami kariai į arklių kaustymo mokyklas, kurias baigę jau turėjo visiškas kvalifikacijas šiam darbui. Visi pulkai, kaip pėstininkų, taip raitininkų ir kitos techninės kariuomenės dalys turėdavo savo ryšių kuopas arba eskadronus, kuriuose tarnaują kariai galėdavo gerai išmokyti radistų, telefonistų ir kitokių specialybių darbus.

Apie Lietuvos kariuomenę atsiliepia blogai tik tie, kurie iš viso nelinkę atsiliepti gražiai apie visą Nepriklausomos Lietuvos gyvenimą. Nūdien laisvajam pasaulyje yra gana graži šeima lietuvių atsargos karių. Jeigu juos užklaustum apie Lietuvos kariuomenėje praleistas dienas, neabejocju, visi jas atsimintų gerai, su pagarba ir pasakytų, kad būtinoji karo tarnyba savo gimtojo krašto kariuomenėj — buvo tarytum gražus sapnas, kokių sapnų šiandien būdami iškankinti žiaurios gyvenimo tikrovės, dažnai pasigendame.

Šiuo metu mus, buv. Lietuvos kariuomenės karius, nežiūrint kur mes begyventumėm plačiajam pasaulyje: tolimam kengūrų krašte — Australijoje, karštojoj Brazilijoje, Venecueloj, miškingoj Kanadoj, JAV-bių plačiose valstybėse, Argentinoj, Kolumbijoje, Vokietijoje, Belgijoje, Anglijoj ar kitose valstybėse bei kraštuose, visus riša dvasinė jungtis ir tvirta viltis, kad vėl grįšime į laisvą Tėvynę, jeigu reikės — su ginklais rankose. Mes džiaugiamės savuoju simboliu — žurnalu „Kariu“, kuris mus dar daugiau riša ir cementuoja, nors ir toli vienus nuo kitų gyvenančius. Gyvuok ilgus metus, „Kary“, ir būk mūsų dvasine jungtimi šiame nelemties laikmetyje.

KARO REIŠKINYS GYVULIŲ PASAULYJE

A. ŽYGMANTAS

Stebint gyvenamą laikotarpį nors ir paviršutiniškai, galima nesunkiai įsitikinti, jog modernioji tarptautinė žmonijos sugyvenimo sistema yra pagrįsta karu. Ėmimasis karo, daugelio galvojančių žmonių yra laikomas neišvengiamas reiškinys, kol žmogus yra tas, kas jis yra, t.y., gamtinės atrankos produktas, kovos dėl būvio išdava. Tačiau nevisuomet yra įžlūrima, kad palinkimas kovoti už būvį yra kartais išlyginamas stiprios tendencijos bendradarbiauti.

Darvino teorija einant, žmogaus evoliucija suprantama kaip nebaigiamas vystymasis einantis iš žemesnių formų į augštesnes, su moderniąja civilizacija atstovaujanti evoliucijos augščiausią laipsnį. Bet kadangi visas gyvenimas yra kova dėl išlikimo, tai tas, kas išliko ir išsilaikė yra ne tik stipresnis, ar tinkamesnis gyventi, bet, pagal Darviną ir pažangesnis, nes gamtinė atranka iškelia pažangesnes formas. Taigi, kadangi vakarų civilizacija iškilo kovoje su kitomis civilizacijomis augščiau, ji ir atstovauja žmonijos evoliucijos augščiausią tašką.

Žmonių bendruomenių struktūra ir forma nuolat kinta ir jų atsiradimas nėra senesnis kaip vienas milijonas, o gal tik pusė milijono metų, tuo tarpu skruzdžių bendruomenės, kiek yra žinoma, pasiekė dabartinę savo formą ir pastoviai ją išlaikė per 65 milijonus metų. Žmogus yra, palyginti, jaunas padaras. Perėjimas iš gyvulio į žmogų yra greičiau buvęs socialinis kaip biologinis procesas.

Tyrinėjant karo reiškinį, tikslu yra pradėti kiek galima nuo ankstesnių jo pasireiškimų ir būtent žemesnių jo formų gyvulių gamtoje. Gyvulių karo studija gali padėti suprasti karo organiškus pagrindus ir jo socialinius polinkius, taip pat karinės technikos ir bendrai karo įtaką į rasių ir bendruomenių išlikimą.

Karo psichologinės priežastys galiausiai glūdi protoplazmos charakteristikoje. Paprastesnių gyvių tyrinėjimas gali duoti aiškesnį tos charakteristikos bendrąjį vaizdą, kaip kad tyrinėjimas tokio sudėtingo padaro kaip žmogus. Tokio tyrinėjimo imantis reikėtų suklasifikuoti pagrindinius gyvulių geidimus pagal jų tikslą kaip maistas, lytis, vyravimas, savisauga, sava teritorija, veikla, nepriklausomybė ir bendruomenė.¹

Geidimai čia suprantami kaip jaučiamas reikalas ir griežtai skirtini nuo paties tikslo ar siekiamos padėties.

Žmonių tarpe karu vadiname jėgos panaudojimą susidūrimuose, kai abi pusės sudaro organizuotas žmonių grupes. Jei tą patį nusakymą taikytume gyvulių pasauliui, tai gyvulių karu reikėtų vadinti tos pačios rūšies organizmų susidūrimą, o tuo būtų išskirta kaip tik pati mirtiniausia jėgos panaudojimo forma, ta kurios tikslas yra maistas (išskyrus, palyginti, retus kanibalizmo atvejus).

Atrodo, jog gyvulių pasaulį tiriant tikėtų geriau priimti platesnį nusakymą ir karu pripažinti susidūrimus, kur priešininkai priklauso artimoms gyvulių rūšims. Gyvulių karo apimtį, taip pat, tektų įtraukti susidūrimus ne tik tarp grupių, bet ir tarp

atskirų individų.¹ Gyvulių rūšis yra jų grupė, pajėgi nuolatos veistis ir turinti kai kuriuos vienus organinėje struktūroje.

Geidimai verčianti gyvulius kovoti

Vieno kurio gyvulio karingą elgesį prieš kitą galima suprasti kaip pasėką jo psichinės organizacijos, kuri verčia jį a) įsigyti maisto, b) patenkinti lytinius geidimus, c) įsigyti sau teritoriją, d) būti veikliu, e) išsaugoti savo kūną ir gyvybę, f) išlaikyti bendruomenę, kurios narys jis yra, g) vyrauti, h) išsivaduoti iš priežiūros. Šitų geidimų vienas arba keli kartu, paprastai sudaro kiekvienos kovos priežastį.¹

Suaugusiame gyvulyje pasireiškiantis geidimas gali būti patyrimo arba paveldėjimo pasėka. Patyrimo įtaka darosi vis ryškesnė kuo daugiau gyvio rūšis artėja prie žmogaus! Stebėtojai praneša, kad pagrinde daugumos kovų, beždžionių ar vaikų tarpe, glūdi situacijos, sukeliančios varžybas dėl kokio medžiaginio daikto nuosavybės, pavyduliavimo arba savinimosi kokio nors kito individo, paprastai priešingos lyties, arba kai į grupę įsiveržia svetimas, arba kai kas įsikiša ar sutrukdo tuo metu atliekamą kokį veiksmą. Kai kurie antropologai ir psichologai randa tas pat priežastis siekiančias ir suaugusių, pirmųkščių ir civilizuotų žmonių daugumos kovų pačius pagrindus.

Monguzas ir kobra mirtinoje kovoje

Kovos maisto tikslu

Tos pat rūšies gyvulių tarpe tokių kovų retai pasitaiko, tačiau daugumos gyvulių tarpe būna karnibalizmo, arba tos pat rūšies gyvulių naudojimo maistui atvejų. Susispietusių aplink koki maisto šaltinį, kaimeninių tos pat rūšies gyvulių tarpe dažnai kyla peštynių dėl maisto, tačiau jos retai būna rimtos. Tačiau vadinami socialūs vabzdžiai, kartais surengia didelio masto karus maisto tikslu ne tik prieš skirtingus gyvius, bet ir prieš tos pačios rūšies bendruomenes. Taip elgiasi plėšikės skruzdės ir bitės, plėsdamos kitų maisto išteklius ir lėliukes.

Kovos dėl lytinio patraukimo

Jos įvyksta tik tos pat rūšies gyvulių tarpe. Jos yra dažnos kaimeninių patinų, kengūrų ir beždžionių tarpe ir ribotos plėšriųjų gyvulių tarpe. Kokią svarbą lyties motyvai turi gyvulių rūšies vidaus kovose rodo tas faktas, kad ragai, iltys, karčiai ir kiti pulti ar gintis tinkami ginklai dažnai yra ir antraeiliai lyties ženklai. Tuos ženklus ar žymes turi tik patinai ir jų atsiradimą galima priskirti lytinei atrankai. Patinai aprūpinti geresniais ginklais nugali savo varžovus ir kurdami sekančią kartą perduoda tuos pirmumus savo sūnams.

Kovos įsigyti ir išlaikyti teritoriją

Jos yra būdingos visai gyvybei. Augalai, kaip ir gyvuliai, stengiasi išstumti, nustelbti kitus augalus iš jiems tinkamo ploto. Labai įprasta rūšies tarpe kova, kai viena jos grupė kovoja dėl tam tikro ploto monopolio. Pav., tos pat rūšies, bet skirtingo skruzdėlyno skruzdės viena kitą laiko priešais. Jos gina savo skruzdėlyną ir monopolizuoja aplinkinę teritoriją maitinimosi reikalams. Termitai, būdami visai kitos rūšies vabzdžiai, elgiasi panašiai kaip skruzdės ir gina savo lizdus specialios karių kastos pagalba.

Poravimosi sezonui atėjus, paukščiai patinai dažnai skrenda ilgus atstumus jieškodami tinkamos gyventi vietos. Surastas plotas paprastai būna apskrendamas aplinkui krūmas nuo krūmo. Tada toks plotas laikomas jo nuosavybe ir visom galiom ginamas nuo bet kurio kito patino, kuris mėgintų ten įsibrauti. Tokio ploto šeimininkas įsitaiso vadovietę medyje ar krūme ir nuolatos stebi savo teritoriją.

Kuprių dvikovė

Maždaug savaitės bėgyje, patelėms beskrendant per teritoriją, paprastai, viena iš jų pasilieka su patinėliu ir nuo tada jau jiedu abu vieningai gina savo plotą nuo tos pat ar giminingos rūšies kitų porelių.

Jūriniai paukščiai, kurie apščiai randa maisto jūroje, lizdus išrengti dažnai reikalauja specialaus pobūdžio kranto Tokiu atveju, jų ginamoji teritorija kartais tebūna tik keletas kvadratinų centimetrų, tik tiek, kiek reikia vietos, kur nors ant uolos briaunos padėti vienam ar dviem kiaušiniams. Kai kurie paukščiai gina savo lizdus ir jauniklius nuo plėšriųjų paukščių, visi kaip grupė. Jie savo lizdus įsitaiso arti vienas kito, viename medyje ir saugo visą tą plotą, kuriame jie maitinasi. Tokio teritorinio karo pradų randama net žuvų, ruonių ir kai kurių kitų žinduolių tarpe.

Gorilos ir šimpanzės gyvena pastoviomis šeimomis, kuriose jaunikliai išbūna kartu po keletą metų. Keturios ar penkios tokios šeimos sudaro bandą, kuri gyvena aprėžtame plote ir jį gina nuo kitų tos pat rūšies bandų.

Tokių judrių ir neplėšrių gyvių tarpe kaip paukščiai, teritorinis karas retai kada baigiasi sunaikinimu nugalėtojo, kuris lengvai gali pasprukti; iš antros pusės tokiu būdu rūšis išskirstoma po didžiausią jai gyventi tinkamą plotą. Tuo tarpu sunkiai ginkluotų sausumos gyvulių tarpe kovos dėl ploto pasiskirstymo galėtų baigtis žudynėmis, o išlikę gyvi sunkiai sugebėtų toli keliauti, kad surastų dar neužimtą plotą. Greičiausiai jie turėtų nuolatos pulti ir kovoti ir tas išnaikintų tą rūšį. Todėl tokie gyvuliai dažniausiai ganosi, rankioja maistą ar medžioja nepasiskirstę ploto, pakęsdami vienas kitą ir išsiveržia iš to ploto į kitus jei pritrūksta maisto, bet ne iš priešingumo kitiems savo rūšies gyvuliams.

Paprasta rudoji voverė yra nepermaldaujamas pilkosios priešas ir nors ūgiu mažesnė, bet beveik visuomet nugali ir pilkąją išstumia iš užimto ploto.

Kovos kilę iš noro būti veikliam

Kartais gyvuliai pešasi norėdami lavintis ar įgyti patyrimo, kartais tiesiog negalėdami nurimti vietoje, arba net iš žingeidumo. Tokios peštynės dažnai priveda prie tikrų kovų. Patinai elniai, beždžionės ir ypač gaidžiai, dažnai kovoja iš pamėgimo kovoti. Nerami, arba nuotykinga dvasia kartais sukelia pripuolamus ar net tikslingus gyvulių keliavimus, kurie, jei vykdomi kolektyviai, vadinami migracijomis. Tokių kelionių motyvas būna maistas, lytinis patraukimas, perpildytas plotas mėginimas pasprukti nuo priešų ar nesveikų aplinkumos sąlygų, bet kartais jos įvyksta be priežasties, gal tiesiog iš nuobodumo, ar noro jieškoti nuotykių.

Skruzdės kariai žygiuoja visada su aiškiu plėšriu tikslu. Jos juda lyg karių armija, pakeliui viską esdamos, kartais net ir didelius gyvulius.

Paukščių ar žinduolių keliaujantys telkiniai yra pastebėti kariaujant su kitais tos pat ar skirtingos rūšies gyviais, tačiau retai. Letourneau mini karą tarp šarkų, ir varnėnų, įvykusį 15 amž. Prancūzijoje; Anglijoje yra žinomas 18 amž. įvykęs karas tarp dviejų didelių špokų būrių ir 1935 m. Naujoje Anglijoje kilusi kova tarp rudųjų ir pilkųjų voverių, kurioje rudosios nugalėjo pilkąsias naudodamos kastravimo metodą.¹

Nedaugelis gyvulių rūšių kovoja savo tarpe kruvinai. Labiausiai savo tarpe pešasi iki kraujo oran-

gutanai. Jie yra pikto būdo ir pavydūs. Jų kovojimo metodai ir pamėgimas peštis primena žmogų. Jų kovos technika yra kandžiojimas, nuo ko daugiausia nukenčia kojų ir rankų pirštai. "Iš 27 orangutanų, kuriuos aš nušoviau Borneo saloje ir 12 kitų nušautų man prašant vietinių medžiotojų, 5 buvo tikri kovotojai ir buvo netekę po vieną ar po keletą pirštų, kuriuos kautynėse priešai buvo jiems nukandę. Besikaudami orangutanai drasko vienas kitam snukį ir tada paprastai labai nukenčia jų storos ir plačios lūpos. Visos tos kautynės vyksta medžių viršūnėse, nes kiek žinoma, suaugęs orangutanus nulipa žemėn tik norėdamas gerti."⁷

Kovos savisaugės tikslu.

Jos apima kovas dėl gyvulio gyvybės, kai jis ginasi nuo kūno sužalojimų ar dėl savo laisvės. Gyvuliai, kurie gamtos pusiausvyroj paprastai būna plėšriųjų aukos, dažniausiai ginasi pabėgdami, įsikasdami į žemę, arba pasislėpdami iš anksto paruošiose slėptuvėse, prisitaikindami prie vietos, arba apsisaugo savo šarvų stiprumu, rečiau jie ginasi kovodami. Kovos atveju yra vartojama tarpusavio pagalba ir kolektyvūs veiksmai. Todėl plėšriųjų gyvulių aukos pasitraukimo, maskavimosi, įtvirtinimų ir savitarpio pagalbos mene vystė specializaciją.

Plėšriuosius gyvulius išduoda jų ginklai. Toki gyvuliai turi gerai išvystytus puolamuosius ginklus: iltis, nagus ir pan. Problema, kuri tiek daug vargo sudaro tarptautinėje plotmėje teisininkams sprendžiant, kuri pusė yra agresorius žmonių kare, atrodo nesunkiai sprendžiama gyvulių tarpe.

Karas už bendruomenę

Šitos rūšies karas sukeliamas gėdimo, gamtinės atrankos dėka atsiradusio tų gyvių grupių tarpe, kurios naudojasi savitarpio pagalbos, kolektyvinių veiksmų ir darbo pasiskirstymo teikiamais pirmumais. Gyvulių bendruomenė yra gyvulių grupė iš tos pačios rūšies, nors kartais ir kitos rūšies gyvuliai atlieka svarbius patarnavimus vyraujančiai rūšiai.

Gyvenimas bendruomenėje gyvuliams teikia aiškų patogumą susijieškant maisto, atliekant lytines

Dvikovė "damos" akivaizdoje

funkcijas, išsaugojant jauniklius ir bendrai ginantis nuo priešų. Galimas dalykas, kad bendruomeniškumas yra pirminis geidimas, kurio pasėkoje gyvuliai taip elgiasi.¹ Kai kurie plėšrieji mėšėdžiai susideda į medžioklės bandas ir savo teritoriją kartais gina bendrom jėgom nuo kitų plėšriųjų. Kai kurie vabzdžiai organizuojasi į bendruomenes plėšikavimui ar belaisvių išsigijimui. Ryškios bendruomeniškumo žymės gyvulių tarpe užtinkamos, kai gindami jie teikia vienas kitam pagalbą. Raganosiai, šimpanzės, drambliai ir daugelis kitų iš karto puola gelbėti savo kaimenės narį, kai tik išgirsta jo pagalbos šauksmą, o kai kurios jų kaimenės, sakoma, turi net ištisą žvalgų ir sargybinių postų sistemą. Keliaujanti paukščiai, žuvų mokyklos ir vabzdžių spiečiai geriau sugeba gintis nuo temperatūros pakitimų, audrų ir plėšriųjų gyvulių, kai būna susitelkę. Daugumas gyvulių būna drąsesni būryje kaip būdami vienii.

Yra žinomi tos pat rūšies, o kartais ir kelių skirtingų rūšių bendri dideli telkiniai, kurių pagrindinis susitelkimo tikslas yra savisauga. Gyvulių pasaulyje jie yra toki pat dažni kaip ir bendruomenės paremtos veisimosi tikslu.

Socialinių vabzdžių tarpe kolektyvinė apsauga išugdė net specialią kastą, pasiruošusią ginti avilį ar lizdą nuo bet kokio priešo su didžiausia ištikimybe. Letourneau atpasakoja Huberio stebėtą didelį karą, kilusį plėšimo tikslu dviejų, keletos šimtų žingsnių atstu esančių skruzdėlynų tarpe:

"Kautynių lauke kovėsi keli tūkstančiai skruzdžių, poromis susikibusių savo žiaunomis; kitos bėgiojo jieškodamos viena kitos, puldamos, prievarta vilkdamos viena kitą belaisvėn į savo miestą, kur jų laukdavo žiauriausias likimas. Kovotojos laistė viena kitą nuodais ir susikibę raicėjojosi dulkėse. Tačiau vienos kurios pusės bendrapilietės viena kitą remdavo. Jei bendrame sąmyšyje kuri savoji, per klaidą, užpuldavo savąją, jos tuoj viena kitą atpažindavo ir smūgius pakeisdavo glamonėjimais — paglostymais. Kol abi armijos tuo būdu rodė savo narsumą ir vykdė skerdynes, abiejų miestų civiliniai gyventojai, nereikalingi naikinimo darbui, tęsė savo keliones miško takeliais, vykdydami savo taikų ir naudingą darbą. Tik toj vietoj, kur vyko kova, kariai judėjo į vieną ir į antrą pusę. Naujos skruzdės be paliovos vyko kovon ir be paliovos į gimtąjį miestą grįždavo kovotojai lydėdami belaisvius. Visų šitų įdomių karų metu skruzdės vartodavo laisvą ir drąsą taktiką.

Skruzdžių kovos pasižymi atkaklumu ir žiaurumu

Be abejo, jos kartais vartoja pasalas, bet tik mažuose susidūrimuose. Didelių karų metu jos puola atvirai, visa jėga ir nevartoja jokios klastos. Kautasi jos nepaprastai atkakliai, ir lengviau jas suplėšyti į gabalus, kaip paimti nelaisvėn.¹

Tačiau tokia kolektyvaus gynimosi specializacija lengvai veda į puolimą, kuris yra geriausias apsigynimas ir tuo pačiu į plėšrias ekspedicijas. Galimas dalykas, kad dėka tokio specializavimosi gynyboje kai kurių rūšių skruzdės išugdė vergų ėmimo paprotį ir kitas tarprūšinio parazitizmo formas. Vystant ir parengiant kolektyvios gynybos techniką kelias veda į perdėtą individo priklausomybę bendruomenei ir, galimas dalykas, sudaro pagrindines agresijos priežastis.¹

P. Huberis savo veikale "Recherches sur les mœurs des fourmis indigènes" įdomiai aprašo karinę termitų techniką kovojant su skruzdėmis: "Kai jų priešai skruzdės bando veržtis į jų lizdą, prie angos pasirodo termitai kariai ir pradeda kovą. Didesnę jų kūnų dalį sudaro baisyos žnyplės, kurios automatiškai atsидaro ir užsidaro. Kiti kariai yra aprūpinti glandomis, kurias jie vartoja kaip kulkosvaidžius, purkšdami priešą naikinantį skystį. Mūšiu vykstant, savų karių užpakalyje, darbininkai termitai stato naują sieną. Tokiu būdu kariai yra iš anksto pasmerkami mirti. Jų pareiga yra kautis ir sulaikyti priešą tol, kol darbininkai pastatys sieną tvirtovę."

Stebėjimai rodo, jog tos gyvulių bendruomenės, kurios išnaudoja augalų pasaulį ir kolektyvų karinumą apriboja tik savo grupės ir savo teritorijos gynybai nuo išiveržimų, yra pačios sėkmingiausios evoliucijos kovoje.

Kovos dėl vyravimo

Gyvulių pasaulyje dominavimas, arba vyravimas yra socialinės organizacijos priežastis ir pasėka. Kai kurių beždžionių grupių tarpe yra rastas aiškus siekimas vadovauti. Kaimeninių gyvulių vadai kartais užima vyraujančią vietą jėga, bet dažnai toks vyravimas būna siejamas su lytiniais siekimais. Kengūros gyvena didelėm bandom, vadovaujamos seno patino. Vištos kovos būdu nustato savo tarpe eilę lesti ir tuo pačiu vyravimo tvarką. Dėl vyravimo kartais kovoja ir galvijai. Karai kilę dėl bendruomenės labo kartais sutvirtina jos esamą vidinę organizaciją.

Vergus imančių skruzdžių veiksmai primena žmonių karą dėl vyravimo, tik retai pasitaiko tos pat rūšies tarpe. Skruzdžių rūšis Amazonės turi geras žiaunas kautis, bet netinkamas žemei kasti, todėl jos priklauso nuo kitų skruzdžių rūšių darbininkių.

Siekimas vyrauti yra plačiai paplitęs būdo bruožas augštesnių gyvulių tarpe, tačiau kova dėl vyravimo, bendrai, yra mažiau būdinga gyvuliams kaip žmonėms.¹ (Bus daugiau)

Lietuvių Sąjungos "RAMOVĖ" Centro Valdyba

Chicago, 1955 m. rugsėjo 27 d.

Mr. H. BEZUMAVIČIUS,
1 Hawthorne Ave.,
Yonkers, N. Y.

Gerbiamas Tamsta,

Prieš porą dienų gavome pranešimą iš "KARIO" Redakatoriaus p. Z. Raulinaičio, kad jis L. S. "RAMOVĖ" Centro Valdybos įgaliotas, priėmė iš Tamstos 102 nuotraukas iš 1919-1921 metų laikotarpio ir jas laiko savo žinioje iki Centro Valdybos pareikalavimo.

Iš trumpos nuotraukų klasifikacijos galima manyti, kad jos sudarys vertingą medžiagą ruošiamam Lietuvos Karo istorijos veikalui. Kaikuriuos iš tų nuotraukų bus talpinamos ir "KARYJE" ir tuo būdu mūsų netolimos praeities vaizdai atgims "KARIO" skaitytojų mintyse, sužadins tėvynės meilės jausmus ir mus daugiau suglaus su mūsų vargstančia tėvyne.

Už šių nuotraukų išsaugojimą ir padovanojimą Lietuvių Sąjungai "RAMOVĖ", Sąjungos Centro Valdyba, visų Ramovėnų vardu, reiškia Tamstai nuoširdžių lietuvišką padėką.

Pas. P. Plechavičius
L. S. "RAMOVĖ" C. V. Pirmininkas
A. Reklaitis, Sekretorius

DIDESNIS IR PUOŠNESNIS KARYS 1956 METAIS!

KARIO Leidėjai yra pasiryžę sekančiais metais KARI padidinti, nes skelbtinos medžiagos Redakcija gauna vis daugiau, o ir skaitytojai pageidauja turiningesnio ir gražesnio žurnalo.

Kitais metais KARYS bus netik didesnis, bet ir puošnesnis.

Tuo tarpu prenumeratos mokestis palieka tas pat, \$5.00 metams.

Redakcija ir administracija nesigaili įdedamo darbo gerinti žurnalą. Tačiau nuoširdžiai prašo Skaitytojų paremti KARI prenumeratomis, kurių turėtume sekančiais metais sulaukti dvigubai daugiau.

Gerb. KARIO Skaitytojau, Tamsta nepaprastai daug pagelbėtum mūsų visų žurnalui surasdamas dar bent vieną naują skaitytoją 1956 metams.

Už savąją ir dar vieną naują prenumeratą Jūs mokėsite tik \$8.00 vieton \$10.00. Kitais žodžiais, antroji ir viso kitos naujos prenumeratos tekaštus po \$3.00.

Kviečiame, Tamstą, Gerb. Skaitytojau, tal-kon KARIUI, kuris atsidėkos lankydamas Jus didesnis, gražesnis ir turiningesnis.

KRYŽIŽUOČIAI

Iš lenkų kalbos vertė KAZYS JANKŪNAS

HENRIKAS SIENKIEVIČIUS

SANTRAUKA IŠ PRAĖJUSIŲ NUMERIŲ:

Komturas Lichtenšteinas pasiskundė Jogailai, kad pakeliui į Krokuvą į laukiamo sosto įpėdinio krikštynas, jis buvo užpultas lenko riterio ir vos nežuvo. Zbyška prisipažino, kad pasikarščiaavo ir puolė pasiuntinį jo nepažindamas. Jogaila įsakė jį suimti ir uždaryti į bakštą.

Macka nuėjęs pas Jogailą pradėjo prašyti, kad paleistų Zbyšką. Net pasiūlė savo galvą už jo. Tačiau karaliui nepritiko pasigailėti nuskaltėlio krašto papročiams ir jis perdavė bylą kašteliono teismui. Teismas rado Zbyšką kaltą ir nuteisė jį mirti nukertant galvą.

Kaip paskutinę priemonę gelbėti jaunuolį, kunigaikštienė Danutė nusprendė siųsti Ordino Magistrui laišką, prašantį užtarti Zbyšką pas karalių ir nereikalauti jo galvos už Ordino garbę. Macka nešdamas laišką išvyko raitas į Malburgą.

Zbyškai besėdint suimtam, staiga mirė tik gimusi karalienei dukrelė, o po jos netrukus ir pati Jadvyga. Tie įvykiai atidėjo bausmės vykdymą neribotam laikui ir jaunuolis liko lyg užmirštas sėdėti kalėjime.

Kai Zbyška buvo jau visai nusivylęs, kad jį visi užmiršo ir iki gyvas jis liks sėdėti bokšte, rudenio staiga grįžo Macka. Jis buvo sublogęs ir vos gyvas. Jį bekeliaujantį sužeidė užpuolę vokiečiai.

— Kas jus išgelbėjo? — paklausė jo Zbyška.

— Jurandas iš Spychovos, — atsakė Macka.

Stojo tyla.

— Jie mane užpuolė, o pusė dienos praėjus — jis juos. Vos pusė nuo jo pabėgo. Mane pasiėmė į pilaitę ir ten Spychovoje tris savaites su mirtimi

grūmiausi. Dievas neleido numirti, ir nors man dar ir dabar sunku, sugrįžau.

— Tai nebuvote Malburge?

— Ko gi būčiau jojęs? Iki siūlo galo mane apiplėšė ir laišką atėmė. Grįžau prašyti kunigaikštienės Aleksandros antro laiško, bet su ja pakeliui apsilenkiau ir nežinau, ar pasivysiu, nes jau laikas man į aną pasaulį ruoštis.

Tai taręs, nuspiovė į delną, ištiesė ranką į Zbyškos pusę ir, parodęs į kraują, tarė:

— Matai?

Ir po valandėlės pridūrė:

— Aiški Dievo valia.

Kurį laiką abu tylėjo, spaudžiami sunkių minčių, o vėliau Zbyška prabilo:

— Tai nuolat krauju spaudote?

— Kaip nespaudysiu, jei man strėlė tarp šonkaulių giliai buvo įstrigusi! Spaudytumei ir tu, nebijok! Bet pas Jurandą man geriau pasidarė, jei vėl netrukus nebūčiau baisiai prisivarginęs, nes kelias ilgas ir greitai jojau.

— Na ir ko jums buvo skubėti?

— Norėjau kunigaikštienę Aleksandrą čia rasti ir iš jos antrą laišką gauti. O Jurandas taip pasakojo: “Jokite, sako, ir grįžkite su laišku į Spychovą. Aš, sako, turiu keletą vokiečių pogrindyje, tai vieną, prisaikdinęs riterio žodžiu, paleisiu, kad laišką magistrui nugabentų”. Jis ten visada jų keletą iš keršto už žmonos mirtį laiko ir džiaugiasi, kai jie naktimis vaitoja ir geležis žvangina. Žinai, jis griežtas žmogus.

— Suprantu. Tik man keista, kad pirmą laišką pametėte, nes Jurandas greit sugaudė tuos, kurie jus buvo užpuolę, tai ir laiškas turėjo būti atrastas pas juos.

— Nesugavo visų, koks penketas pabėgo. Tokia jau mūsų dalia.

Tai taręs, Macka atsikosėjo ir vėl kraujais nusispiovė, net sudejavo truputį iš skausmo krūtinėje.

— Sunkiai jus sužeidė, — tarė Zbyška. Kaip tas įvyko — iš pasalu?

— Iš taip tankių krūmų, kad už žingsnio nieko negalima buvo matyti. Keliavau be šarvų, nes pirkliai man pasakojo, kad kraštas saugus — o būčiau žuves.

— Kas užpuolimui vadovavo? Kryžiuotis?

— Ne vienuolis, bet vokietis iš Lentzo, garsus plėšimais ir grobimu.

— Kur jis dabar?

— Pas Jurandą ant grandinės. Bet jis turi ir du bajorus iš Mozūrijos, kuriuos jis nori užtave atiduoti.

Ir vėl abu nutilo.

— Mieliausias Jėzau, — pagaliau tarė Zbyška, — tai ir Lichtenšteinas liks gyvas ir anas iš Lentzo, o mes turime mirti be garbės. Man galvą nukirs, o jūs žiemos tikriausiai nepergyvensite.

— Gal ir iki žiemos nebeištesėsiu. Kad kaip nors tave išgelbėti...

— Matėte čia ką nors?

— Buvau pas Krokuvos kaštelioną, nes, patyres, kad Lichtenšteinas išvykęs, galvojau, kad kaštelionas tave užtars.

— Tai Lichtenšteinas išvykęs?

— Netrukus po karalienės mirties, į Malburgą. Buvau tada pas kaštelioną, bet jis taip atsakė: “Ne dėl to jūsų brolvaikiui galvą nukirs, kad Lichtenšteinui pataikautumėm, bet kad toks sprendimas. O ar Lichtenšteinas čia yra, ar išvykęs — visai nesvarbu. Net jei jis ir mirtų, sprendimo tas nepakeis, nes, sako, teisė yra dėl teisybės. Karalius, sako, gali pasigailėti, bet niekas kitas.”

— O kur karalius?

— Po laidotuvių išvyko į Rusiją.

— Tai ir nėra kitos išeities?

— Jokios. Kaštelionas dar sakė: “Gaila man jo, nes ir kunigaikštienė Ona už jį prašo, bet kai negaliu, tai negaliu...”

— O kunigaikštienė Ona dar čia tebėra?

— Tegu jai Dievas atlygina, tai gera ponija. Dar čia tebėra, nes Danutė susirgo, o kunigaikštienė myli ją kaip savo dukrą.

— Dėl Dievo! tai ir Danutei teko susirgti.

— Ar aš žinau! Kunigaikštienė sako, kad ją kas užbūręs.

— Tikrai Lichtenšteinas! Niekas kitas, tik Lichtenšteinas, tas šuo!

— Gal ir jis. Bet ką jam padarysi? — nieko!

— Tai dėl to mane čia visi užmiršo, nes ir ji susirgo...

Tai pasakęs, Zbyška pradėjo žingsniuoti dideliais žingsniais po kamerą, paskui pagriebė Mackos ranką, pabučiavo ją ir tarė:

— Tegu Dievas jums atlygina už viską, nes dėl manęs mirsite. Bet nedelsdamas vykite į Prūsus ir todėl, kol galutinai nusilpsite, man dar vieną dalyką atlikite. Nueikite pas kaštelioną ir paprašykite, kad jis mane riterio žodžiu paleistų nors dvylikai savaičių. Paskui grįšiu, ir tegu man galvą kerta. Nes taip negali būti, kad be jokios garbės išnyktume. Žinote... vyksiu į Malburgą ir tuojau iššaukiu Lichtenšteiną! Kitaip negali būti. Jis žus, arba aš.

Macka pradėjo purtyti galvą:

— Eiti nueisiu, bet ar kaštelionas leis?

— Riterio žodį duosiu. Dvylikai savaičių, daugiau man nereikia.

— Ką čia kalbėti — dvylikai savaičių! O kai liksi sužeistas ir negrįši — ką pagalvos?

— Net ir keturiomis grįšiu. Tik nesibijokite! Ir žinote, gal per tą laiką karalius sugrįš iš Rusijos, tai ir jo malonės galima bus prašyti.

— Teisybė, — tarė Macka.

Bet po valandėlės pridūrė:

— Nes man kaštelionas dar pasakė: “Užmiršome jūsų brolvaiki dėl karalienės mirties, bet dabar tegu vieną kartą reikalas baigiasi.”

— Leis, — atsakė pagyvėjęs Zbyška. Nes juk žino pagaliau, kad bajoras jam duotą žodį išlaikys, o ar dabar man galvą nukirs, ar po šv. Mykolo — jam vis tas pats.

— Nueisiu dar šiandien.

— Šiandien eikite pas Amilejų ir truputį prigulkite. Tegu jums kokio tepalo ant žaizdos uždeda, o rytoj nueisite pas kaštelioną.

— Na, tai sudiev!

— Sudiev!

Apkabino vienas antrą, ir Macka pasuko durų link, bet prie slenkščio susilaikė ir suraukė kaktą, tarytum būtų ką nors staiga prisiminęs.

— Taigi, tu riterio diržo dar nejuosi, todėl Lichtenšteinas atsakys, kad su tokiu riteriu nesutinka kautis — ir ką tu jam padarysi?

— Zbyška valandėlei sumišo, bet tuojau atsakė:

— O kaip karo metu vyksta? Argi tik tikrieji riteriai tikruosius pasirenka?

— Karas tai karas, bet dvikova yra skirtingas dalykas.

— Teisybė... bet... palaukite... Reikia pasitarti... O štai — ir yra išėitis. Kunigaikštis Jonušas suteiks man riterio diržą. Jei tik kunigaikštienė su Danute jo paprašys. O aš pakeliui į Mozūriją dar turėsiu kautis su Mikalojaus iš Ilgamiškio sūnumi.

— O už ką?

— Nes Mikalojus, — žinote, tas, kuris prie kunigaikštienės Danutę pavadino išdykėle.

Macka pažvelgė į jį duriančiu žvilgsniu, o Zbyška, matyti, norėdamas reikalą geriau išaiškinti, kalbėjo toliau:

— Juk šito aš jam dovanoti negaliu, o su Mikalojumi negi eisiu kautis, nes jis aštuoniasdešimt metų.

Tačiau Macka jam greitai atkirto:

— Klausyk, berne, man tavo galvos tikrai gaila, bet tik ne tavo proto: esi kvailas kaip beragis ožys.

— O ko jūs pykstate?

Macką nieko neatsakė ir norėjo išeiti, bet Zbyška prišoko prie jo:

— O kaip Danutė? Jau sveika? Nepykite bet už ką, nes tiek laiko jūsų nebuvo.

Ir vėl pasilenkė prie senio rankos, bet pastarasis patraukė pečius ir atsakė sušvelnėjusiu tonu:

Jurandaitė sveika, tik jos dar iš kambario neišleidžia. Lik sveikas.

Zbyška pasiliko, bet jo dvasia ir kūnas jau tėsi lyg atgiję. Jam buvo miela mąstyti, kad dar turės tris mėnesius gyventi, kad išvyks į tolimus kraštus, susiras Lichtenšteiną ir susitiks su juo žūtbutinėje kovoje. Jau viena mintis apie tai pripildė jo krūtinę džiaugsmu. Gera yra nors per dvyliką savaitę jausti po savimi arklių, jodinėti po platų pasaulį, kautis ir nežūti be garso. O vėliau — tegu įvyksta, kas nori — juk tai milžiniškas laiko tarpas. Gali karalius grįžti iš Rusijos ir dovanoti bausmę, gali prasidėti karas, apie kurį visi jau nuo seno kalba. O pagaliau gali ir pats kaštelionas, po trijų mėnesių išvydęs Lichtenšteino nugalėtoja, pasakyti: "Skubėk dabar į miškus ir girias!" Zbyška aiškiai jautė, kad niekas, išskyrus kryžiuotį, jo negalėjo nekęsti ir pagaliau net ir pats griežtasis krovietis jį lyg iš prievartos pasmerkė mirti.

Lietuvos karys viduramžiais

Jo viltys kas kartą didėjo, nes neįsivaizdavo, kad atsisakys jį trims mėnesiams išleisti. Jis net galvojo, kad jį gali išleisti ir ilgesniam laikui, nes seniui kaštelionui net į galvą neateis, kad riterio garbe pasižadėjęs bajoras gali savo žodžio neišlaikyti.

Todėl kitą dieną atėjus Mackai į kalėjimą, vos tik pajėgdamas nusėdėti Zbyška šoko prie jo klausdamas:

— Leido?

Macka atsisėdo ant suolo, nes stovėti dėl didelio nusilpimo nepajėgė, valandėlę sunkiai gaudė orą, ir pagaliau atsakė:

— Kaštelionas taip atsakė: "Jei jums reikalinga pasidalyti žemę ar turtus, tai jūsų broliavikį vienai ar dviem savaitėm pagal riterio žodį išleisiu, bet ilgesniam laikui — ne."

Zbyška taip susimąstė, kad kurį laiką negalėjo žodžio ištarti.

— Dviem savaitėm? — paklausė pagaliau. — Aš gi per dvi savaites net iki sienos nenujosiu! — Kas čia yra?... Turbūt kaštelionui nepasakėte, kokių reikalų aš noriu į Malburgą?

— Ne tik aš už tave prašiau, bet ir kunigaikštienė Ona.

— Na, ir kas?

— Kas? Senis jai pasakė, kad jam tavo galva nereikalinga ir kad jis tavęs gailisi. "Kad

tik aš, sako, kokį jam palankų įstatymą surasčiau, ar kokį dingstį — tada jį visai paleisčiau, bet, jei negaliu, tai — ne. Nebus, sako šitoje karalijoje gero, kai žmonės pradės akis užmerkti prieš teisę ir pirmenybę pažįstamiesiems teikti. Šito aš nepadarysiu, nors reikalas liestų ir mano giminaitį ir net brolių.” — Tok jis griežtas, tas žmogus. — Ir dar jis pasakojo taip: “Mums nereikalinga dairytis apie kryžiuočius, bet mes taip pat negalime jų ir įžeisti. Ką pagalvotų jie ir jų svečiai, atvykstant iš viso pasaulio, jei aš mirtimi pasmerktą bajorą paleisčiau tam, kad jis galėtų pas juos nuvykęs kautis? Ar patikėtų, kad bausmė jį pasieks ir kad mūsų krašte yra bet koks teisingumas? Verčiau vieną galvą nukirsdinti, kaip karalių ir karalių juokui išstatyti.” — Kunigaikštienė į tai atsakė, kad jai yra keistas toks teisingumas, dėl kurio net karaliaus giminaitė negali žmogaus išvaduoti, bet senis jai atsakė: “Pasigailėjimas tarnauja karaliui, bet ne netiesa.” — Pagaliau pradėjo bartis, nes kunigaikštienė supyko: “Tai, sako, nepūdykite kalėjime!” O kaštelionas į tai atkirto: “Gerai! Rytoj įsakysiu parengti turgavietėje bausmei vykdyti vietą.” — Ir vėliau išsiskyrė. Jau tave, vargše, tik pats Dievas teisgelbės...

Stojo ilga tyla.

— Kaip tai? — kurčių balsu atsiliepė Zbyška. — Tai šitai jau greit įvyks?

— Už dviejų ar trijų dienų. Jei nėra išieities, tai nėra. Ką galėjau, padariau. Puoliau po kašteliono kojų, prašiau pasigailėjimo, o jis vis savo: “Surask teisę arba dingstį (pretekstą).” O kaip aš surasiu? Buvau pas kunigą Stanislovą, kad pas tave su Dievu ateitų. Tegu nors ta garbė būna, kad tave išpažinties klausė tas pats, kuris ir karalienės klausydavo. Bet jo nesuradau namuose, nes buvo išvykęs pas kunigaikštienę Oną.

— Gal pas Danutę?

— Mergaitė sveiksta. Eisiu pas jį dar rytoj. Pasakoja, kad pas jį atlikus išpažintį, sielos išganymas toks tikras, lyg jį krepšyje turėtum.

Zbyška atsisėdo, pasirėmė į kelius alkūnėmis ir taip palenkė galvą, kad plaukai visai uždengė veidą. Senasis žiūrėjo į jį ilgą laiką ir paskui palengva pradėjo šaukti:

— Zbyška! Zbyška!

Jaunuolis pakėlė piktą ir atkaklų, bet neskausmingą veidą.

— Na, ir kas?

— Klausykis gerai, nes, galbūt, ką nors ir sugalvojau.

Tai taręs, prisitraukė arti ir pradėjo beveik šnabzdėti:

— Girdėjai apie kunigaikštį Vytautą, kuris seniau Jogailos buvo laikomas Krėvos kalėjime ir išsivadavo persirengęs moteriškais rūbais. Čia jokia moteris už tave nepasiliks, bet imk mano apsiaustą, gaubtuvą ir išėik — supranti. O gal ir nepastebės. Ir tikrai. Už durų tamsu. Į akis tau niekas nežiūrės. Mane vakar matė išeinantį, ir niekas net nepažvelgė į mane. Tylėk ir klausykis: atras mane rytoj — ir kas? Nukirs man galvą? Galės būti patenkinti, o mane ir taip už kokių dviejų ar trijų savaičių mirtis pasišauks. O tu iš čia išėjęs sėsk ant arklio ir skubėk tiesiai pas kunigaikštį Vytautą. Priminsi jam apie save, nusilenksi, ir priims ir gyvensi pas jį, kaip pas Poną Dievą už krosnies. Čia žmonės kalba, kad kunigaikščio kariuomenė sutelkta prieš totorius. Nežinia, ar tiesa, bet gali būti, nes velionė karalienė taip pranašavo. Jei tiesa, tai kunigaikštis juo labiau bus riterių reikalingas ir džiaugsis tave išvydęs. O tu laikykis prie jo, nes geresnės tarnybos pasaulyje nesurasi. Kitiems karaliams pralaimėjus karą, būtų jau po jų, bet kunigaikštis Vytautas yra toks apsurus, kad ir pralaimėjęs karą jis sugeba pasidaryti dar galingesnis. Ir dosnus, ir mus be galo myli. Papasakok jam viską, kas buvo. Pasakyk, kad norėjai su juo prieš totorius eiti, bet negalėjai, nes buvai bokšte uždarytas. Dievas duos, kad tave apdovanos žemėmis, vergais ir kels tave į tikruosius riterius ir prieš karalių tave užtars. Jis gudrus — pamatysi! — Na?

Zbyška klausėsi tylėdamas, o Macka, džiaugdamosis savo žodžiais, kalbėjo toliau:

— Tau nežūti jaunam, bet grįžti į Bogdaniečą. Grįžęs turi tuojau vesti, kad mūsų giminė neišnyktų. Ir tada, kai turėsi vaikų, galėsi Lichtenšteina iššaukti mirtin, bet prieš tai turi prižadėti vengti ieškoti keršto, nes jie gali tave pašauti Prūsiose, kaip ir mane — tada jau nebebūtų jokios išieities. O dabr imk mano apsiaustą, imk gobtuvą ir vardan Dievo — skubėk!

Tai pasakęs Macka atsistojo ir pradėjo nusirengti, bet ir Zbyška pakilo, sulaukė jį ir tarė:

— Aš nedarysiu šito, ko iš manęs norite. Tegu Dievas ir šventas kryžius man padeda.

— Kodėl? — nustebęs paklausė Macka.

— Nes neįstengsiu.

Macka net išbalo iš susijaudinimo ir pykčio.

— Norėčiau, kad tu nebūtum gimęs.

— Jau sakėte kaštelionui, — tarė Zbyška, — kad savo galvą už manąją atiduodate.

— Iš kur žinai?

— Man sakė Tačevo ponas.

— Na, tai kas?

— Kas? Kaštelionas jums sakė, kad gėda ištikty mane ir visą mūsų giminę. Ar ne didesnė gėda būtų, jei aš iš čia pabėgčiau ir palikčiau čia jus įstatymo kerštui?

— Kokiam kerštui? Ką man padarys įstatymas, jei aš ir taip mirsiu? Turėk proto, dėl Dievo meilės!

— Tas jums labiau tinka. Tegu mane Dievas baudžia, jei aš jus seną ir ligotą čia apvaisčiau. Tfu! gėda...

Stojo tylą. Tik buvo girdėti sunkus ir gergždžiantis Mackos kvėpavimas ir stovinčių sargyboje prie vartų lankininkų šauksmai. Pilies kieme jau buvo gili naktis...

— Klausyk, — pagaliau vėl pasigirdo užlūžęs Mackos balsas, — kunigaikščiui Vytautui nebuvo gėda bėgti iš Krėvos, nebus ir tau...

— TAIP, — su tam tikru liūdesiu balse atsiliepė Zbyška, — žinote — kunigaikštis Vytautas yra didis kunigaikštis, su karūna ant galvos, turtingas ir be to valdovas, o aš — tik vargšas bajoras, daugiau nieko, tik garbę teturįs...

O valandėlei praėjus jis suriko staigaus pykčio apimtu balsu:

— O šito nesuprantate, kad jus taip myliu ir kad savo galvos į jūsų niekada nekeisiu?

Macka pakilo siūbuojančiomis kojomis, ištiesė prieš save rankas ir, nors jo būdas buvo kietas, kaip geležis, staiga suriko širdį veriančių balsu:

— Zbyška!

Kitą dieną pilies tarnai pradėjo vežti į turgavietę rąstus galvos kirsdinimo aikštelei įrengti, kuri turėjo būti pastatyta prieš didžiuosius miesto rotušės vartus.

(Bus daugiau)

ADMINISTRACIJOS PRANEŠIMAI

Užsisakant KARIJ galima kreiptis tiesiai į KARIO administraciją 680 Bushwick Ave., Brooklyn 21, N. Y. arba į KARIO įgaliotus platintojus. Jie yra skelbiami viršelių antrame puslapyje ir tik jie turi teisės rinkti prenumeratą ar platinti KARIJ.

Išrašant čekius arba pašto perlaidas, žymėti. L. Bileris, 680 Bushwick Ave., Brooklyn 21, N. Y.

Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą.

AUKOJO KARIUI

1. Jakimavičius Vladas	\$5.00
2. Ramonas Kazys	2.00
3. Tumas A.	2.00
4. Cieminis M. Andrius	1.00
5. Matikovas Juozas	1.00
6. Tyla Povilas	1.00
7. Vaičiulis V.	1.00

Visiems KARIO nuoširdi padėka

P A D Ė K A

Visiems "Kario" rėmėjams ir skaitytojams Chicagoje, kurie dirbo ir padėjo "Kariui" surengti pikniką: reiškiu nuoširdžiausią padėką.

Širdingas ačiū p. S. Barcus už nemokamą reklamą ir duotą laiką prabilti "Kario" reikalui, p. Vanagaitienei už skelbimą; daug dirbusiam prie loterijos pasisekimo p. Švelniui, jo šeimai ir talkininkams p. Baleišiams, p. Tapulioniams, A. Zabukui, B. Ambraziejui, J. Vepštui, p. Genienei, kurių vieni dirbo prie baro, kiti bilietėlius pardavinėjo, p. Petruļionii, plk. Tumui, p. Grigaravičiui, Giruliui ir kpt. V. Abramikui, dirbusiem prie baro. Taip pat noriu padėkoti ir Ramovės skyriaus pirm. p. Dirkiui ir jo sūnui už pravestą propagandą ir išsirūpinimą leidimo ir visiems geriems lietuviams, kurie gausiai aplankė pikniką ir ypač kurie užsisakė "Karij"; ypatinga padėka priklauso biznieriems, kurie suaukojo gražių dovanų. Ačiū visiems už viską!

Su pagarba: **Bal. Brazdžionis**,
"Kario" atstovas Chicagoje

TAUTINIŲ VERTYBIŲ BEJIEŠKANT

(ATSILIEPIMAS Į STUDENTĖS ELENOS LAIŠKĄ)

JONAS KĘSGAILA
Lietuvos Kariuomenės Pulkininkas

Neseniai viename laikrašty tilpo studentės Elenos laiškas — skundas prieš vyresniąją kartą, kad ji nesugeba pateikti jaunajai kartai tautinių vertybių, su kuriomis nebūtų gėda pasirodyti prieš kitataučius. Jaunoji karta nori duomenų vaizduojančių Lietuvą šviesesnėmis spalvomis, bet nei tremties spaudoje, nei viešajame gyvenime jų nesuranda, niekas jų neiškelia. Nei žygių, nei darbų — nėra kuo prieš kitus pasirodyti, nei kuo su jais lenktyniauti. Vien srovinės — politinės rietenos, viens kito koneveikimas, juodinimas. Tėvynė pavergta, žudoma — tremtyje dvasinis skurdas. Jaunoji karta, be tautinių vertybių atramos ir be vyresniųjų auklėjamosios globos, jaučiasi kaip tremtyje pasimetusi našlaitė.

Tiesa, partinės kovos mumyse tradiciniai aštros ir neatlaidžios. Karai, žiaurios okupacijos ir tremtinio — benamio šiurkšti dalia gerokai apardę žmonių moralę ir šį mūsų broožą dar daugiau išryškino: žmonės tapo piktesni, kerštingesni ir negailėstingesni. Partiniai priešai vienas kitą daugiau juodina, ir vienas kitą daugiau plaka, nebepalsydami nei padarumo, nei teisybės. Viską vertina iš savo srovinio požiūrio taško, į viską žiūri per savo spalvotus akinius. Srovinė neapykanta ne tik žydi periodinėje spaudoje, bet jau persimetusi ir į dailiąją literatūrą (pvz. Ora Pro Nobis) ir net išisukusi į mokslininkų tarpą. Ir nepriklausomybės laikotarpį pavaizduojant stengiamasi parodyti, kad gera buvo tik tai, kas buvo savo srovės žmonių daroma ir bloga visa, kas buvo kitų daroma. Peikdami viens kitą, išpeikia viską, kas buvo daroma ar padaryta. Dėl to susidaro įspūdis, kad viskas mumyse, ir praity ir dabar, yra menka, skurdu ir neteisiela, nors ir sava. Ši liūdna tremties tikrovė tautines vertybes padengia lyg dumbliu, jų nebesimato ir jaunieji jų nebegali surasti. Tiesą nuo netiesės atskirti, pažinti kas buvo vertinga ir kas nevertinga begali tik tie, kurie praeitį patys išgyveno, nepriklausomybę kūrė ir dėl jos kovojo. Šiuo savo rašiniu noriu kiek nuvalyti dumblą nuo tautinių vertybių ir parodyti jauniems, kad mes nesam tokie skurdžiai, kaip atrodo, kad turim vertybių, kuricmis galime didžiulis prieš kitus ir net lenktyniauti su kitais. Aš, kaip karys, paliesiu tik žvgiaus, kuriuos mūsų tauta atliko šiais sunkiausiais žmonijos istorijoje laikais. Beje, žygių daugiausia ir pasigendama.

Atsiliepiamuose į Elenos laišką radau jau nebe naują, dažnai mūsų spaudoje komentuojamą klausimą, būtent: kodėl mes nepasipriešinom bolševikų okupacijai? Tokį klausimą mūsšikiams dažnai užduoda ir kitataučiai. Viename Amerikos universitete, diskusijose Pabaltijo klausimais, pabaltiečiams esą ir buvęs užduotas šis "kietas" klausimas, į kuri studentams pabaltiečiams buvę sunku atsakyti. Dalyvavęs ten senesniosios kartos atstovas tik reiškę studentams užuojautą, kad jie esą turį nemalonią pareigą atsakyti ir už savo politikų klaidas.

Studentus pavaduodamas, aš kaip tik ir noriu

anam amerikiečiui paklausėjui atsakyti. Pilnas jo klausimas buvo toks: "Kodėl Pabaltijo tautos nepasipriešino bolševikų okupacijai? Ir kodėl tokia Suomija drįso kitaip pasielgti ir tuo pilnė pasaulio pagarbą?"

ATSAKYMAS

1. Jokia valstybė ar tauta nekariauja dėl garbės ir jokia valdžia neskelbia karo vien tam, kad pelnytų kitų pagarbos. Nebūtų kariavusi ir Suomija, jeigu nebūtų turėjusi jokių vilčių laimėti.

Kariaujama dėl tautos ir valstybės interesų ir kariaujama tada, kai yra bent šokie tokie galimūmai karą laimėti arba ką nors karu išlošti. Karu kartais sieklama įsigyti sąjungininkų ateičiai, palengvinti diplomatinę kovą, bet niekad karas nevedamas dėl garbės. Pavyzdžiu gali būti ir Amerikos vestas karas Korėjoje. Kyla klausimas, kodėl Amerika laimėjo didįjį pasaulio karą prieš stipriausias militarines valstybes — Japoniją ir Vokietiją, o neįstengė susidoroti su menkos vertės kinų "savanoriais"? Jeigu Amerika būtų išvijus kinus ir suvienijus Korėją laisvam ir nepriklausomam gyvenimui, kokia būtų pagarba ir dėkingumas ne tik korėjiečių tautos, bet ir visų Azijos tautų! Amerikos prestižas būtų nepaprastai pakilęs ne tik Azijoje, bet ir visame pasaulyje. Dabar gi, karas buvo vestas kažkaip nenorom, turėti labai skaudūs nuostoliai, ypač korėjiečių, ir baigtas negarbingai, paliekant ir toliau Korėją nesujungtą, suskaldytą ir kovojančią. Kodėl taip padaryta? Atsakymas: smogti priešui lemiama smūgi strategija reikalavo karą perkelti ir į kinų teritoriją, o dėl to buvo pavojus kilti III-am pasauliniam karui. Gal galimūmai tokiam pavojui buvo labai maži, gal rizika nedidelė, bet ji vistik buvo. Gal būt, generolai MacArthur ir Van Fleet, siūlę šią strategiją, buvo teisūs, gal geriau būtų buvę, jeigu būtų panaudotos visos turimos jėgos, žaibo smūgių būtų priešas sunaikintas, išmestas iš Korėjos žemės ir dėl to nieko nebūtų atsitikę. Gal būt, 99% už tai, kad pasaulinis karas nekiltų, bet lieka bailsus 1%; laisvajam pasauliui yra bailsus visuotinis karas su atominėmis bombomis. Generolai yra mažiau atsakingi už tautos ir valstybės likimą, negu valdžia. Štai dėl ko karas Korėjoje buvo vestas negarbingai ir negarbingai baigtas. Tautos interesas stovi augščiau jos garbingumo. (? Red.)

2. Kodėl mes nekariavom?

Dėl karo aplinkybių susidarė proga sovietams užimti Pabaltijį. Tą žygį, kaip ir karą Suomijoje, sovietai teisingai kariniais motyvais, kad padidintų savo krašto svarbių objektų (Petrapilio, Minsko, Maskvos) saugumą. Pagal pasiūlytą sovietų sutartį, į mūsų kraštą įvedama sovietų kariuomenė saugumo tikslu, bet mūsų nepriklausomybė paliekama ir į mūsų vidaus santvarką nesikišama. Sovietų pažadais mes šimtu nuošimčių netikėjom, bet ano meto

aplinkybėse buvo dar ir kitų vilčių ir buvo svarbių motyvų prieš, bet ne už karą, būtent:

a) Tuomet dar neįsivaizduota, kad bolševikai taip greitai ir tokiu tempu ims naikinti ne tik mūsų nepriklausomybę, bet ir mus pačius. Mes, kaip ir dabartinis laisvasis pasaulis, bolševikų žiaurumo neįsivaizdavom, kol to patys nepatyrėm.

b) Mūsų tuometinė padėtis nors labai sunki, bet atrodė laikina, mes tikėjom laiminga karo pabaiga, tikėjom sąjungininkų pergale, o tuomet, manėm, sugrius ir sovietų — vokiečių draugystė, vėl bus atstatyta sena pasaulio santvarka. Nors ir su aprėžta nepriklausomybe, manėm, gal pavyks kaip nors išlaukti iki laimingos karo pabaigos.

c) Mes neturėjom jokių galimų laimėti. Niekas iš didžiųjų valstybių mums nei paramos, nei užtarimo nežadėjo, niekas mūsų likimu nesidomėjo.

d) Sovietai okupaciją rengė iš anksto (sovietų — vokiečių sutartis 1939 m.), kariavusi jų kariuomenė prieš Lenkiją jau buvo sutelkta mūsų pasienyje, pasirengusi žygiui. Sovietai žygiui į Lietuvą kariuomenės turėjo pakankamai; jų jėgos daug kartų prašoko mūsų galimas sumobilizuoti ginkluotas pajėgas.

e) Mums reikėjo atlikti mobilizaciją ir sutelkti pėsčių kariuomenę į pasienį, tam reikėtų kelių dienų laiko, o sovietų motorizuotos dalys iš vidaus (įvestos įgulos) ir per sieną, pradėtų žygiuoti tuoju, kaip tik mes ultimatumą atmestumėm ir paskelbtumėm mobilizaciją.

f) Mūsų buvusiai sienai su Lenkija (apie 500 km) ginti reikėtų ne 5—6 divizijų, kurias galėtume sumobilizuoti, bet 100 divizijų ir ne pėsčių, bet judrių, motorizuotų — mechanizuotų, gausios artilerijos ir aviacijos remiamų.

Išvados:

Karu mes absoliučiai nieko nelaimim, bet prarandam ir tas mazas veltis, kurios slypi sovietų pažaduose ir kurias teikia karo pabaiga. Kariaudami mes iškart nustojam visiškos savo nepriklausomybės, žūsta visa mūsų kariuomenė, visa šaulių sąjunga, visa policija, miestai subombarduoti, daug civilių žmonių aukų, dideli turto nuostoliai. Mes turėjome prieš akis du pavyzdžius: Lenkija ir Čekija, kuri nekariavo. Mums atrodė, kad Čekija tuomet buvo laimingesnė.

Štai, tie motyvai, kuriais remiantis mūsų valdžia nusprendė nestoti į atvirą karą prieš įžygiuojančią į mūsų kraštą sovietų kariuomenę. Jeigu mes nepelnėm dėl to pagarbos, tai taip pat nepelnėm ir negarbės. Mes nepadarėm to, ko negalėjom padaryti; dėl to mums nėra ko prieš kitus nei rausti, nei gėdytis, nes mes nepadarėm nieko negarbingo, nieko nenuskriaudėm ir nieko neapsukom. Mūsų valdžia darė taip, kaip tuo metu jai atrodė geriausia. Tai buvo mūsų pačių interesas, mūsų valdžios teisė ir pareiga.

3. Kodėl Suomija kariavo?

Suomija apsisprendė už karą svarbiausia dėl šių motyvų:

a. Jos teritorija labai palanki apsigynimo karui;
b. Ji tikėjosi paramos iš antisovietinių valstybių, kokią gavo Franco Ispanija pilietiniame kare.

Suomijos teritorija didelė, miškuota ir ežeruota. Tokią vietovę labai lengva ginti ir sunku pulsti. Be gerų kelių, sunkiai praeinamas uoluotas tarpežeres

gali ir su penkiomis divizijomis sėkmingai ginti ne-gu tokio pat pločio barą, atviroje ir lygioje vietoje, galėtum ginti su 100 divizijų. Tarp ežerų ir nedideli įtvirtinimai daugiau reiškia, kaip atvirose vietose moderniškoms tvirtovėms. Tokia vietovė ginti nereikalinga didelių šarvuotų armijų, bet gali būti sėkmingai ginama rankiniais ginklais (šautuvu, granata kulkosvaidžiu). O priešui, atvirksčiai: jis negali panaudoti sunkiųjų ginklų, negali išskleisti didelių armijų masiniam puolimui.

Suminėtos aplinkybės Suomijai teikė vilčių ilgiau prieš sovietus išsilaikyti, per tą laiką progą atsisrastų pritraukti savanorių iš antikomunistinių kraštų ir karą paversti tarptautiniu antikomunistiniu karu. Tačiau, žymesnės paramos iš užsienio Suomija nesulaukė, o pati viena savo jėgomis, nežiūrint ir labai palankių gynimosi sąlygų, rusų puolimo neatlaikė: po 4 mėnesių sunkių kautynių turėjo kapituliuoti ir priimti sovietų patiektas taikos sąlygas

Taip pat ir antrą karą prieš sovietus, kariavusi kartu su vokiečiais, Suomija pralaimėjo. Sovietams, kartu ir visiems vakarų sąjungininkams, kelias į Suomiją buvo atviras. Tačiau liko mįslė, kodėl Suomija nebuvo užimta, kodėl jos teritorija nebuvo padalinta į zonas, kaip Europa ir Korėja, kodėl jai tokios išimtinės ir laimingos sąlygos taikytos? Greičiausia, Suomiją išgelbėjo jos laiminga geopolitinė padėtis. Su Suomija rišasi labai jautrus sovietams ir anglams Skandinavijos pusiasalis. Gal būtų, Jaltaje, jeigu ne raštu, tai žodžiu, buvo sutarta Suomiją neutralizuoti. Nei mes, nei suomiai, nei betkuri kita mažesniųjų valstybių, pačios, savo likimo nenulėmė. Palankiai ar nepalankiai mums, mūsų likimą lėmė "didieji". Tik naivūs žmonės rezga pasakas, kad suomių drąsą ir narsumą pagerbęs net pats Stalinas, palikdamas juos laisvus. Kodėl žmonės mato tik sucmius, kodėl nemato nemažiau garbingų ir narsių žygių kitų tautų? Nemažiau narsiai ir garbingai kariavo Lenkija ir Jugoslavija, ir kariavo ne prieš sovietus, o prieš vokiečius. Kodėl jiems neparodyta tokia pat malonė, kaip suomiams? Kodėl taip žiauriai išduoti narsūs Varšuvos sukilėliai, kodėl pakartas Michailovičius? Kodėl Stalinas ir jo sąjungininkai savo priešams buvo tokie maloningi, o tokie žiaurūs savo sąjungininkams? Kodėl buvusieji priešai — Suomija ir Austrija — yra laisvos, o buvusieji sąjungininkai pavergti?

Visi šie klausimai Suomijos apsigynimo ir karo laimėjimo mitą išsklaido. Suomijos išsigelbėjimas neparėjo nuo jos dorybių, bet visai nuo kitų prielaidų, kurios paaiškės tik tuomet, kai bus paskelbtos visos karo metu sudarytos slaptos sutartys ir paskelbti konferencijų dalyvių atsiminimai.

4. Ar narsieji tikrai ir nuoširdžiai gerbiami?

Paklausėjui kitataučiu aš duodu keletą klausimų:

— Jeigu mes būtume apsisprendę už karą ir būtume su bolševikais kariavę, ar mūsų padėtis šiandien būtų kitokia?

— Jeigu, pagaliau, mūsų padėtis būtų tokia, kokia dabar yra, tai kokią realią naudą iš buvusio karo mes turėtumėm ateičiai? Ar gali paklausėjas nurodyti bent kuriuos pavyzdžius (išskyrus Suomiją), kad kariavusios Rytų Europos tautos yra laimingesnės už tas, kurios nekariavo?

— Net jeigu būtumėm išėję į karą vien tam, kad įgytumėm pasaulio pagarbos, tai ar mes nebūtumėm šiandien apvilti?

Ką tik augščiau suminėti pavyzdžiai mums duoda pagrindą nesigailėti, kad nekariavom dėl garbės. Mes neturime jokių duomenų, kad su mumis būtų pasielgta kitaip, negu buvo pasielgta su Lenkija ir Jugoslavija. Abi šios valstybės pirmosios pakėlė Hitlerio armijų smūgius, netekusios visų savo teritorijų, turėjusios labai didelius nuostolius, ir kentėjusios kelius metus žiauriausią okupaciją, ne tik nesulaukė pagarbos, bet joms neparodytas nė mažiausias žmoniškumo jausmas. Abiejų valstybių tautos visą karą buvo ištikimos savo sąjungininkams, niekad nesuėję su priešu į jokią bendradarbiavimą; netekusios savo teritorijų jos vedė sunkiausią partizaninį karą ir savo jėgų likučiais visą karo metą kovojo sąjungininkų frontuose. Kuo negarbingos ir kuo nenarsios šios tautos? Jeigu paklausėjas nori arčiau tų tautų žygius pažinti tegul pasiskaito Michailovičiaus partizanų žygius, lenkų Monte Casino kovas Italijoje (aprašytos penkiuose dideliuose tomuose), Varšuvos sukilimą. Ar galėjo būti dar daugiau narsios, daugiau garbingos ir daugiau ištikimos savo sąjungininkams šios tautos? Bet kaip buvo šiems sąjungininkams atsilyginta? Kiek atstovaujanti tautas viešieji organai paiso garbingumo? Kai baigiantis karui reikėjo spręsti Lenkijos nepriklausomybės klausimas, vienas sąjungininkų šiurkščiai atsakė: "I don't care much about Poland". Istorijoje nėra pavyzdžio, kad kovos draugai okupuotų savo sąjungininko kraštą ir nėra buvę atsitikimo, kad laimėjusios karą kariuo-

menės negalėtų grįžti namo! Lenkų ir jugoslavų kariuivui, vietoje pergales laurų, sąjungininkai pakišo emigranto lazda.

Ar paklausėjas gali atsakyti kodėl gerbiama Suomija, o negerbiamos Lenkija ir Jugoslavija? Kodėl Pabaltijo tautų kariai vienetai kariavę vokiečių pusėj laikomi baustinais kolaborantais, o suomia už tokią pat kolaboraciją gerbiami?

Išvadą gauname tokią: reiškiamą viešoji pagarba yra veidmainiška, nenuoširdi; gerbiama, kai patogu gerbti, kai gerbimas nieko nekainoja; tokia pagarba nepalydima nė mažiausia auka, nė mažiausiu geru darbu. O dėl to, tokia pagarba neverta aukų ir mes nesigailime nekariavę dėl garbės. (? Red.).

5. Ar mes savo laisvės negynėm?

Jeigu nebuvo ginklu pasipriešinta pirmajai bolševikų okupacijai, tai dar nereikia, kad iš viso savo laisvės negynėm ir dėl nepriklausomybės nekovojom. Mes kovojom, kovojom žodžiu ir ginklu, visur ir visada, jeigu tik rasdavom progų nors ši tą laimėti. Padorusis pasaulis mūsų kovas mato, girdi, mus užjaučia ir reiškia pagarbą. Mūsų kovose yra tokių žygių, kokių turi tik reta kuri kita tauta.

Kaip tik paaikškėjo bolševikų klasta, paaikškėjo kad mūsų nepriklausomybė naikinama ir laužomi žodžiu ir raštu duoti pažadai, tuomet prasidėjo pagrindinė kova ir pasiruošimas tiems atvejams, kada bus galima griebtis ginklo nepriklausomybei atstatyti. Toji kova buvo nuolatinė, nuolatinis budėjimas, kad nebūtų praleista nė viena proga tautai vėl gražinti laisvę. Svarbesnius tos kovos momentus čia suminėsiu.

Karo mokyklos XIV-tos laidos jauni karininkai prisiekia mokyklos aktų salėje 1932 m. Kairėje gen. Jackus, mokyklos viršininkas, Prezidentas A. Smetona ir kap. kun. Grigaitis. Klišė: J. Vaičiūnas — Tėvynės Sargyboje

a. Kada prasidėjo vokiečių — sovietų karas, lietuviai griebėsi ginklo atstatyti nepriklausomybę ir vokiečius pastatyti jau prieš įvykusį faktą. Dar likučiai Lietuvos kariuomenės, šauliai ir partizanai per dvi dienas kraštą išvalė nuo priešo, proklamavo nepriklausomybės atstatymą, paskelbė iš anksto sudarytą vyriausybę, atsteigė administraciją. Tai buvo nepaprastai drąsus ir gerai organizuotas žygis: tarp frontėje, trumpiausiu laiku sugebėta krašto valdymą vėl perimti į savo rankas.

Vokiečiai skelbė karą tik bolševikams, todėl buvo pagrindo manyti, kad mūsų nepriklausomybę, nors karo aplinkybių ir aprėžtą, respektuos. Ypač po paskutinės savaitės, prieš pat karą, baisių deportacijų, įvedė žiaurią nacišką okupaciją. Lietuvių tauta vėl perėjo į pagrindį laukdama kitos progos.

b. Nepavykus greitais smūgiais parblokti bolševikus, karas Rytuose užsitęsė, pradėjo rodytis vokiečių pavargimo žymės. Tikėtasi, kad vokiečiai pamatys savo klaidas, pradės švelninti okupaciją ir duos daugiau laisvės. Vokiečiai ta prasme lyg ir rodė tam tikrų nuolaidų, tik reikalavo jų pramonei duoti daugiau darbo jėgos. O mums patiems, karui einant į pabaigą, buvo labai svarbu turėti savo ginkluotą jėgą, kuri, priešams nusilpus ir frontams pakrikus, tuoj perimtų savo krašto apsaugą. Viešai neskelbiant tos ginkluotos jėgos tikslo, po kita priedanga, buvo gautas iš vokiečių sutikimas organizuoti Vietinę Rinktinę, kuri pasiliktų Lietuvoje ir gintų tik Lietuvos sienas. Trumpu laiku susirinko tiek savanorių, kad buvo suorganizuoti du pėst. pulkai, keli atskiri batalionai, karo mokykla ir komendantūrų daliniai.

Bet ir vokiečiai savo duotų pažadų nevykdė. Rinktinės pulkus vertė vykdyti jų karo uždavinius. dėl ko kilo tarp Rinktinės vadovybės ir vokiečių karinių viršininkų nesutikimai ir pagaliau aštrus konfliktas. Vokiečiai klasingai, iš pasalų puolė Rinktinės štabą ir rinktinės dalinius. Dauguma karių išsibėgiojo, dalis jų buvo paimti nelaisvėn, nuginkluoti. Karininkai, kartu su Rinktinės vadovybe, išvežti į

koncentracijos stovyklą, o kareiviai perrenkti vokiečių uniformomis ir įjungti į vokiečių pagalbinę kariuomenę.

c. Trečia, kelianti mūsų viltis proga, atrodė buvo karo pabaiga. Vienas priešas parbloktas ir visiškai sutriuškintas, o kitas, atrodė, didžiųjų Vakarų valstybių globoje ir visiškoje jų malonėje.

Dėl to susidarė išpūdis, kad pokarinė pasaulio santvarka priklausys nuo didžiųjų vakarų demokratių valstybių. Labai tikėta Atlanto Charta ir visais duotais vakariečių pažadais. Laisvė atrodė visai čia pat ir visai įtikima. Antra bolševikų okupacija bus tik trumpalaikė ir gal pačių vakariečių sutramdyta. Todėl prieš laikiną okupanto saivaliavimą Lietuvos vyrai vėl sukilo ir pradėjo antrą partizaninį karą. Bet ir šį kartą, deja, apsigylėm. Ir vakariečių duoti pažadai buvo apgaulingi ir mūsų tikėjimas demokratijų kilnumu nepasitvirtino. Partizaninis karas užsitęsė, buvo nepaprastai sunkus ir žiaurus. Parodytas šiame kare lietuvių heroiskumas, narsumas ir pasiaukojimas, sau lygių pavyzdžių istorijoje neturi. Kas nori arčiau pažinti kokia kaina lietuviai savo laisvę gynė, tegul pasiskaito Daumanto "Partizanai už Geležinės Uždangos". Skaitytojas nustebęs, kad tai yra ne senovės graikų mitologija, bet 20-jo amžiaus tikrovė. Jokia tauta pasaulyje taip narsiai ir taip kietai negynė savo laisvės, kaip Pabaltės, Lenkijos, Gudijos ir Ukrainos partizanai.

Visi suminėti ginkluoti lietuvių pasipriešinimai okupantams buvo daug skaudesni ir pavojingesni, negu būtų buvęs silpnas pasipriešinimas atvirame kovos lauke. Kas nenori girdėti apie mūsų laisvės kovas, tas ir negirdi. Kas nieko nežino apie mūsų partizanų kovas, tas nebūtų nieko girdėjęs ir apie mūsų trumpą pasipriešinimą atvirame kare. O jeigu būtų ir girdėjęs, tai turbūt vertintų tiek pat, kiek dabar vertina lenkų ir jugoslavų žygius. Ką mes darėm, tą darėm sau, ne kitiems. Ir padarėm tiek, kiek galėjom padaryti. Mūsų aukos šiame kare procentiniai daug didesnės, negu didžiosios valstybės jų turėjo. Ne mums negarbė, kad savo laisvės negalėjome apginti, bet negarbė tiems, kurie jėga ir klasta mums laisvę atėmė ir tiems, kurie tą respektavo ir palaikė.

Vladas Jakimavičius, 75 Blendall St.
Brockton, Mass

Užprenumeruota		Atsiskaityta		
Data	Kuriam laikui?	\$	Gavimo data	Kasos kg Dok. Nr.
	1950-51	4.00		
	1952	4.00	12.2.52	
	Auka	10.00	8.10.52	
	1953	4.00	17.2.53	
	Auka	6.00	17.2.53	
	Auka	10.00	27.7.53	
	1954	5.00	8.2.54	-
	Auka	20.00	13.7.54	152
	1955	5.00	22.12.54	44
	Auka	5.00	22.12.54	44
	1956	5.00	15.2.55	378
	Auka	5.00	10.9.55	736
Prenumeruoja žurnalus:		1. H.J. J-šiai, Germany 2. G. Š-kui, Calif. /Army/		

Štai KARIO skaitytojo ir nuoširdaus jo rėmėjo Vladoso Jakimavičiaus kortelė, vedama ir laikoma KARIO administracijoje. Nuo KARIO pasirodymo iki dabar p. Jakimavičius pavyzdinčiai remia žurnalą. Tik tokių žmonių parama įgalina KARĮ toliau žygiuoti ir lankyti lietuvius plačiame pasaulyje.

AMERIKOS LEGIONAS — THE AMERICAN LEGION

Amerikos Legionas yra Amerikos gyvenime reikšminga veteranų organizacija su 36 metų patirtimi.

Legiono obalsiai yra: Dievas, Tėvynė, 100% amerikoniškumas ir konstitucijos gynimas.

Legiono sudėtis yra įvairi, kaip įvairi yra pati Amerika. Jo nariai yra išsisklaidę po visą JAV teritoriją ir susitelkę į 17,000 postų su apie 2.7 milijonų veteranų. Amerikoje yra didesnių organizacijų už A. Legioną, bet jos negali lygintis su Legiono geru susitvarkymu, balso svarumu ir jo spaudos įtakingumu.

Legionas yra pajėgus ir vieningas, kai jo veikla liečia grynai veteranų reikalus. Atsiranda skirtingų ar visai priešingų balsų, kada Legionas paliečia kitas sritis ar kai pasireiškia labai griežtai prieš komunizmą.

Darniausia ir veiksmingiausia Legiono veikla yra postų skaidinyje. Mažesnėse vietovėse Legiono postas yra viso visuomeninio ir socialinio gyvenimo centras. Vienoje Indianapolio County, kur yra ir Amerikos Legiono vyriausia vadovybė, yra 51 postas, kurie siunčia 57 jaunuolius į "Berniukų Valstybę", globoja 9 jaunių beisbolo komandas, padeda skautų daliniams, skiria geriems mokiniams dovanas. Kiti postai parūpina vaikams kalėdinių dovanų, užperka vaikams cirko vaidinimus, įtaiso plaukymo baseinus, praveda geriems tikslams rinkliavas, vadovauja paradamams ir kariškoms laidotuvėms, įvykus nelaimės dalyvauja pagalbos darbuose.

Politiniam gyvenime su Legionu skaitomasi; daugiausia įtakos jis turi atskirų valstybių politiniam gyvenime. Legionas padeda savo nariams iškilti į politines augštumas, nors nė vienas Legiono vadas dar nebuvo išrinktas JAV prezidentu. Dabar Legionas savo narių turi Senate — 58 ir Atstovų Rūmuose — 236, gubernatorių — 30. Prezidentas Eisenhoweris irgi yra jo narys.

Legionas, kaip organizacija, stengiasi per daug nesikišti į politiką, tuo būdu jis gali turėti įtakos į abi JAV-bių partijas.

Legiono vadovybėje pirmauja I D. Karo veteranai. Iš 20,961,000 veteranų Legiono nariais yra tik 2,797,649 veteranai, tai yra tik kas 7 ar 8-tas veteranas. Legiono eilės kasdien mažėja. 1946 metais jame buvo 3,326,556 nariai. Likusių dauguma, nors nario mokesčių moka, bet susirinkimų nelanko. Augščiau minėtoje Indianapolio pavyzdinėje County susirinkimus lanko tik 10—15% narių, kitur dalyvavimas susirinkimuose krinta iki 7—12%.

Taigi postų darbas yra atliekamas neskaitytų atsidėjusių veikėjų, kurių geras ar blogas darbas eina visų narių vardu.

Nariai yra labiau linkę pasireikšti praktiškose srityse kaip barai, valgyklos, įvairūs žaidimai. Dažnai veteranų žmonos atitraukia narius nuo vienkovių ar kitokių pareigų.

Legiono vadovybė susirūpino narių mažėjimu ir paskelbė narių pritraukimo vajú, pagal kurį 1962 metais turės 8 milijonus narių.

Po I D. Karo narius Legionan pritraukti buvo lengviau, nes visi veteranai dalyvavo viename fron-

te ir veteranų pašalpos buvo dar naujas dalykas. II D. Karo dalyviai grįžę namo rado viską paruošta (ligoninės, stipendijos mokslui, paskolos ir p.) ir todėl nelabai linkę įsijungti į Legiono eiles.

Legiono smegenis sudaro apie 12 I D. Karo veteranų, kurie nustatinėja veikimo gaires, parenka vadovybei kandidatus. Jie yra žymūs pramonininkai, teisininkai, bankininkai bei prekybininkai. Legiono vyriausioji vadovybė rekama kas metai, joje yra po lygiai I ir II D. Karo veteranų.

Amerikos Legiono štabas Indianapolyje

Dabar Legiono vadu yra S. P. Collins, jis turi penkis pavaduotojus. Visą Legiono technišką darbą atlieka apie 500 apmokamų tarnautojų štabas, kuriam vadovauja Legiono adjutantantas H. H. Dudely, kuris toms pareigoms perenkamas nuo 1948 metų.

Legiono vadovybė yra apmokama: Legiono vadas ir adjutantantas gauna po \$15,000 metams, vado pavaduotojas \$8,400 ir visi po \$35,000 kelionės išlaidoms.

Legiono biudžetas pereiniais metais siekė \$5,539,744. Tarnautojams išmokėta \$1,871,902. Pajamos susidaro iš narių mokesčių, už ženklelius ir iš aukų. Pereiniais metais išleista: Vašingtono štabui — lobyjstams \$81,000, spaudai — \$144,000, metiniam suvažiavimui — \$54,000.

Legiono leidžiamas laikraštis (mėnesinis) turi apie 2.8 milijono skaitytojų. Jo leidimui skiriama iš kiekvieno nario mokesčio 75 centai. Likusioji nario mokesčio dalis (50 centų) dalinama pusiau štabui ir pašalpos. Legionas žvmias sumas išleido valstybinių paskolų laktų pirkimui.

Legionas daug dėmesio kreipia į jaunimą. Nuo 1925 metų jaunimui išleista 120 milijonų dolerių. Praktiškai jis pasiekia kiekvieną mokyklą. 4,000 postų globoja skautus. Pereiniais metais 350,000 mokinių dalyvavo varžybose gauti 8,000 stipendijas. Beisbolo programoje dalyvauja apie pusė milijono berniukų.

Jis daug prisidėjo prie darbo, socialinio aprūpinimo įstatymų pravedimo, prie kovos prieš komikus ir jaunuolių nusikaltimus.

Amerikos Legionas nuolatos ir griežtai kovoja prieš komunizmą. Jo prieškomunistinis balsas pasi-

Karinės žinios

J. A. VALSTYBĖS

— **Atominės pratybos.** Visų ginklų rūšių kariai pratinami išgyventi atominius sprogimus. Tokiuose pratimuose jų dalyviai įsitikina, jog baisioji atominė bomba nėra viską naikinanti.

Ten asmeniniai įsitikinama, kaip žemė ir plienas apsaugoja nuo atominio sprogo smūgio, kaitros ir radioaktyviųjų spindulių. Savanoriai sprogo išgyvena tik 1000 jardų nuo sprogo centro 6 pėdų gylio sustiprintam apkase. Kiti pratimo dalyviai slepiasi 3,500 jardų atstume 4 pėdų apkase sustiprintam smėlio maišais.

Kartu yra bandomi įvairūs ginklai ir susisiekimo priemonės. Trys tankai (be įgulos) buvo šešiuose atominiuose pratimuose ir yra vis dar geram naudojamam stovyje. Sekančiuose pratimuose tankai dalyvaus jau su įgulomis. Kadangi tankai gerai atlaiko atominius sprogimus, tai jie pasidaro labai veiksmingais ginklais ateities kare.

— **Marinams gaminamas naujas tankas "Ontos".** Jis turi lengvus šarvus ir yra greitas bei judrus. Vietoje įprastos tankui patrankos jis turi 6 beatatrankinius 106 mm

pabūklus ir 4 prisišaudymo (50 kal.) šautuvus.

Tankas, šautuvų pėdsakinėm kulkom prisišaudo į taikinį, surasdamas tikrą atstumą iki taikinio. Tik po to jis iššauna savo beatatrankinius pabūklus taikinį sunaikinti. Beatatrankiniai pabūklai gali būti iš naujo užtaisyti tik tankui esant uždangoje.

Tanko motoras yra 145 arklio jėgų. Gali įlipti į 60° pakilimus ir nugalėti 2,5 pėdos augščio stačias kliūtis.

— **Greičiausias povandeninis laivas USS Albacore** atlieka bandymus. Jis turi žuvies išvaizdą ir vairuojamas panašiai kaip lėktuvas. Jei bandymo daviniai bus patenkinami, tai ateityje atominiai povandeniniai laivai bus statomi jo pavyzdžio.

Jo įgulą sudaro 49 vyrai. Jis sveria apie 1,200 tonų. Kainuoja \$20,000,000. USS Albacore greitis laikomas paslapyje, bet tikras dalykas, kad jis gali pasinėres plaukti greičiau negu 20 jūros mazgų į vandenį. Senieji pov. laivai pasinėre darydavo tik iki 9 mazgų. Jis pasinėria giliau kaip 350 pėdų. Plaukiant didesniu greičiu įgulos

nariai prisiriša diržais, kitaip neišlaikytų lygsvarą posūkių metu.

— **Išrastas bakterijų skaičiuotojas** (aerosoloskopas), kurio pagalba galima nustatyti bakteriologinį puolimą ir koncentracijos stiprumą. Juo suskaičiuojama tam tikrame oro tūryje esančios bakterijos, dulės ir vandens dalelės, taip pat radioaktyvios dulės, kartu nustatant jų dydį.

— **Jau apie 30,000 lakūnų** ir kito aviacijos personalo lankė specialius kursus, kuriuose supažindinama su aplinkybėmis, į kurias atsiduria pašauti karo lakūnai komunistų užfrontėje.

Kursantai supažindinami kas darytina, kad išliktų gyvi, kaip prasiveržti iš užfrontės į savo dalinį; o jei pagautas, kaip laikytis belaisvių stovykloje ir tardymo metu.

Visa kursų programa stengiama si praveisti kiek galima tikriau ir praktiškai. Amerikiečių spaudoje buvo pasirodę žinių, kad tuose kursuose vyksta kursantų kankinimas naudojant komunistų kankinimo būdus. Šios žinios paneigtos kaip pikti gandai.

SOVIETŲ RUSIJA

— **Neseniai rusų povandeninis laivas** baigė paslaptinę kelionę iš Murmansko į Antarktiką (Pietų Ašigali) ir atgal, viso atlikęs apie 21,000 mylių. Jis praplaukė skersai visus strateginius jūrų kelius Atlante.

Nors ši kelionė vyko didelėje paslapyje, vakariečiai apie ją žino. Taip pat žino, kad rusai turi virš 350 povandeninių laivų, dar daugiau stato, kad rusų laivų judėji-

reikia per leidžiamą dvisavaitinį laikraštėlį "The Firing Line", kuris turi apie 5,000 skaitytojų. Šis laikraštis duoda daug gerai dokumentuotos medžiagos apie komunistus ir jų sekėjus. Legionas turi didelę komunistinę kartoteką. Jis iškėlė viešumon komunistų įsiskverbimą į Hollywoodą ir New Yorko artistų tarpą.

Ištisus 36 metus Legionas kovoja už visuotinos privalomos karo tarnybos įvedimą JAV-se, bet iki šiol tas nepavyko. Legiono vadovybė nenustoja vilties ir bandys to pasiekti ateityje.

Legionas iškovojo veteranų aprūpinimo įstatymo pravedimą, pagal kurį dabartinė Veteranų Administracija tvarko 172 veteranų ligonines, prižiūri veteranų įstatymų vykdymą ir išmoka nedarbingiems veteranams pensijas.

Po II D. Karo Legionas rėmė UNO įsteigimą, dabar stovi už UN Chartos pakeitimą, kad UN pasi-

darytų veiksmingesnė. Imigraciniais klausimais Legionas visuomet buvo už žemas įsileidimo kvotas.

Dabar Legionas kovoja prieš bandymą apkarpyti veteranų pašalpas bei paskolas, yra už prezidento sutarčių sudarymo apribojimą, prieš Kom. Kinijos pripažinimą ir jos įsileidimą į UN. Savo tikslams Vašingtone siekti Legionas plačiai naudoja laišku rašymą, o rašyti yra kam: 2,7 milijono narių ir apie 900,000 moterų rėmėjų.

Svarbiausias Legiono uždavinys šiuo metu yra padidinti narių skaičių, kad nepasidarytų išmiršančiu legionu.

The American Legion nėra vienintelė karo veteranų organizacija; sekanti narių skaičiumi (apie 1,2 milijono) yra Veterans of Foreign Wars — Užsieninių Karų Veteranai. Bet Amerikos Legionas, galima sakyti, atstovauja visų karo veteranų balsą.

J. L.

Ką Turėtumėt Žinoti Apie Raudonąją Kiniją, R. Gilbert. Dar ir dabar ne visi žino, kad Kinija yra komunizmo bazė, iš kurios rengiamasi užkariauti visas pasaulis. Azijos kaimynas yra Afrika ir ji yra numatyta sekanti auka. Leninas yra pasakęs, kad kelias į Paryžių eina per Pekingą. Šiuo posakiu komunizmas tebesivadovauja. 1921 įsikūrė mikroskopinė Kinijos komunistų partija. Vartodami parazitų taktiką, importuotų rusų vadų vedami, komunistai išiskverbė į dr. Sun Yat Seno partiją ir ją užvaldė. Jei ne Čang Kai šekas, kuris 1927 rusus išvijo, vietinius komunistus išvaikė, raudonieji būtų užvaldę Kiniją prieš 20 metų.

Kai po II Pas. Karo komunistai išsiseimininkavo, 1949 vienas jų kalbėtojas Pekinge, kurį jie tik ką buvo užėmę, pareiškė korespon-

mas gyvėja Atlanto ir ašigalių srityse ir žino apie rusų mokslinių ekspedicijų plaukiojamą Ramiajame Vandenyne.

Į šį rusų veiklumą jūrose vakariečiai žiūri kaip į Rusijos ruošimąsi vesti puolamo pobūdžio karą toli nuo Rusijos sienų. Vakariečiams tenka peržiūrėti Rusijos karinės strategijos įvertinimą.

Atrodo, Rusija savo akis kreipia į tolimą Australiją, kurią užėmus, ji galėtų kontroliuoti pasaulio vandenį. Pietų Azija būtų atsišpyrimo akmuo šuoliui į Australiją.

KOM. KINJA IR JOS KAIMYNAI

— Amerikiečių štabų žiniomis Kom. Kinija lėktuvų skaičiumi stovi ketvirtoje vietoje po Amerikos, Rusijos ir Anglijos su nemažiau, kaip 2500 lėktuvų. Ji turi ir atitinkamą skaičių aerodromų.

Be to, geležinkelių linijos Kinijoje pastatytos, statomos ar projektuojamos statyti taip, kad tiekimas galėtų eiti iš Rusijos. Pietuose, prie Kinijos geležinkelių tinklo prijungta ar jungiama šiaurės Vietnamo gelež. linijos.

Š. Vietnamo aviacija, buvusi visai silpna karo metu, norima padidinti iki Š. Korėjos dabartinio pajėgumo (600—700 lėktuvų, jų skaičiuje apie 300 MIG-15).

Toks geležinkelių tvarkymas ir aviacijos didinimas labai sustiprina Kinijos sugebėjimą vesti modernią karą, žinoma, su Rusijos pagalba.

J. L.

Karinė spauda

dentui: "Kiniją laimėjom. O tai reiškia Azija yra laimėta. Dabar mūsų žvilgsnis turi pakilti ir nuo dabar komunistų karo šūkis turi būti: Į Afriką!"

Amerikoje vienas iš augštųjų komunizmo bonzų Joseph Starobin, keistomis aplinkybėmis pakliuvęs į Yale universitetą, diskusijų metu apie Afriką pareiškė: "Ta pasaulio dalis susilauks to paties likimo kaip ir Kinija. Kinija yra pavyzdys, kas įvyks ir kitur: pirma pietryčių Azijoje, Indijoje, rytų Azijoje, vėliau Afrikoje ir Pietų Amerikoje. Šitas procesas nesustos, kol tos šalys nebūs išlaisvintos." Taigi, atrodo, planuojama ne į Paryžių pro Pekingą, bet į Washingtoną.

Prieš pusmetį Nikita Chruščiovas pasakė W. R. Hearstui ir jo palydovams, kad karas nėra numatomas, ir komunizmas su kapitalizmu (reiškia JAV ir SSSR) galės sugyventi taikiai besivaržydamos, kol viena ar kita laimės. Jis, aišku, kertąs už komunizmą.

Aišku, kad sutrukdyti šitą raudonųjų planą, reikia pradėti nuo Kinijos. Rusų palaikoma raudonoji Kinijos valdžia turėtų būti griauinama iš vidaus ir iš oro.

1953 prez. Eisenhoweris lyg buvo ir pradėjęs spaudimą į raudonąją Kiniją, kai pareiškė, kad Septintasis Laivynas netrukdyt tautiniam kiniečių daliniam žygiui iš Formozos. Bet viskas pasikeitė, kai šių metų gegužės 8 d. valst. sekretoriaus padėjėjas G. V. Allen pareiškė, kad JAV neparemsiančios kinų nacionalistų agresinio grįžimo į sausumą. Žodžio "agresinis" panaudojimas buvo antausis Formozos valdžiai. Mao Tse-tungas pasijuto saugus ir lyg pripažintas.

Britai ir "neitralieji" daro viską, kad supančiotų mūsų geruosius draugus Korėjoje ir Formozoje.

Tuo tarpu, Kinija yra silpna ir ekonomiškai ir kariškai. Iš 10 milijonų kariuomenės, tik 3 mil. yra ginkluoti moderniais rusų gink-

lais. Likę yra milicija, kurioje vienas šautuvas tenka 10 vyrų. Nepasitenkinimas režimu yra augštas tiek kaime, tiek mieste.

Kol komunizmas bus gyvas Kinijoje, tol ramybės nei Azijoje, nei Afrikoje nebus. Yra laikas mums tą išsąmoninti ir suprasti komunizmo lošiamą lošimą.

THE ARMY COMBAT FORCES JOURNAL, Liepos, Rugsėjo mėn. 1955.

Patarėjas Tiekimui Irane, plk. ltn. D. R. Falke. Autorius, JAV patarėjas tiekimo reikalams prie Irano kariuomenės, trumpai aprašo kai kuriuos savo tarnybos momentus. Atrodo, Irano kariuomenė yra gerokai reikalinga moderninimo. Tik dabar pavyko sudaryti reikmenų nomenklatūros katalogą, bet... anglų kalboje. Tiekimo sistema yra visai sena ir netinka moderniam karui. JAV pastangos sustiprinti Irano karines pajėgas turi didelę reikšmę laisvajam pasauliui.

Artilerijos Veiksminga Parama Nėra Fripuolama, Gen. maj. E. T. Williams. Masės, jėgų ekonomijos, netikėtumo ir judrumo principai yra specialūs lauko artilerijos atžvilgiu, taip kaip ir bendradarbiavimas. Lauko artilerija yra neseniai išsivysčiusi sunkiųjų ginklų šaka. Prieš Gustavą Adolfą būta nejudrios ir įvairaus svorio artilerijos. Kai kurie pabūklai būdavo traukiami 32 arklių.

Gustavas Adolfas pasirinko 4 svarų granatos pabūklą, kaip savo lauko artilerijos ginklą. Jį veždavo vienas arklys arba 3 vyrai. Gustavas Adolfas išvystė pulko, divizijos ir apgulos artileriją. Jo laimėjimas ties Breitenfeldu 1631 ir ties Luetzenu 1632 buvo pasiekti daugiausia artilerijos judrumo dėka.

Fridrikas Didysis perėmė iš prancūzų Liudviko XIV artilerijos ugnies sutelkimą. Mūšyje ties Leuthenu 1757 jis pavartojo tvirtovės 12 pabūklų sutelktą ugnį padaryti kelią puolantiems pėstininkams.

1762 jis mūšyje sugebėjo sutelkti į vieną bateriją 45 tokius pabūklus. Jis pradėjo grupuoti pabūklus, atsisakydamas lygaus pabūklų pasiskirstymo po vienetus.

Napoleono pralaimėjimas ties Lobau 1809 įtikino jį, kad artilerijos ugnies galingumas yra pagrindas laimėti mūšį; karas kariaujamas artilerijos pagalba.

Ties Solferinu 1859 prancūzai pirmą kartą pavartojo graižtuotus pabūklus su spynomis. Artilerija pradėjo siekti tolimiausius mūšio lauko taškus. 1870 prieš menką prancūzų artilerijos organizaciją Moltkė pastatė vokiečių sutelktą artilerijos ugnį ir išsklaidytas baterijas.

II Pas. Karas parodė kaip yra reikalingi ne tik specialūs pabūklai, bet ir ugnies lankstumas, pasiekiamas tik centralizuotos kontrolės pagalba. Gausios artilerijos remiami rusai visada pajėgdavo pralaužti vokiečių frontą pasirinktoje vietoje.

Šių dienų reikalavimai statomi artilerijai yra: judrumas, greita sutelkta ugnis ir jos kilnojimas nekeičiant pozicijų, lanksti kontrolė, greitas kalibro ir amunicijos pritaikymas į taikinius bet kokiose sąlygose. Artilerijos galią sustiprina raketos, vairuojamieji sviediniai ir atominiai pabūklai, tačiau jie artilerijos nepakeičia.

Panoraminių Nuotraukų Taktinis Vartojimas, serg. T. Ford. Korėjos karo metu žemėlapius ir orinės nuotraukas naudingai papildy-

davo panoraminės nuotraukos. Jos duodavo tokį vietovės vaizdą, kokį normaliai akis mato. Derinant jas su žemėlapiu, vietovė yra pažįstama daug geriau.

Komunizmo Grėsmė ir JAV Tinkama Strategija, gen. M. B. Ridgeway. Tai santrauka kariuomenės štabo viršininko laiško gynybos sekretoriui C. E. Wilsonui. Jame Ridgeway, kuris jau išeina atsargon, išdėsto savo pažiūras į JAV karinį pasirengimą būsimo pasaulinio konflikto atveju.

Sovietų ginkluotos jėgos yra didelės, gerai ginkluotos; jų pagrindas sausumos kariuomenė. Sovietų karinė politika yra agresyvi. Yra didelis klausimas ar prieš šį pavojų JAV gali remtis vien tik atominiais ginklais, kurie vieni negali padėti išvengti karo, nei jį laimėti.

JAV pasiėmė Vakarų pasipriešinimo vado pareigas. Jos sukūrė karines sąjungas beveik su visomis laisvojo pasaulio valstybėmis ir prisiėmė visokių įsipareigojimų. Reiškia, JAV pasiryžę jėgą pasitikti jėga. Tačiau dabartinės JAV turimos karinės jėgos yra nepakankamai stiprios ir neproporcingos, kad pajėgtų išpildyti minėtus įsipareigojimus. Silpnos ir nesuderintos yra jėgos ir laisvųjų valstybių. Perdaug dėmesio yra kreipama į atominius ir orinius ginklus.

Vykdyti įsipareigojimus JAV reikia tučtuojau sukurti judrias, jungtines, proporcingas karines jėgas kietai smogiančio pobūdžio.

Kolektyvinis saugumas turėtų būti karinės politikos pagrindas. Satelitų išsiškimai turėtų būti tuojau sudraudžiami, nežiūrint ar Rusija įsikištų ar ne. Visi mūsų sąjungininkai turėtų gauti visokeriopą pagalbą prieš komunistų keliamą vidaus betvarką.

Nukalk Žaiba, gen. maj. C. V. Bromley. Šarvuotinių Mokykloje Fort Knoxe, kurios šūkis yra "Nukalk Žaiba" paruošiami vyrai ir priemonės judrioms karinėms operacijoms, kurių pagrindiniai elementai yra judrumas, ugnies galia, smūgis ir saugojantis šarvas.

Šarvuota divizija yra idealus vienetasis judriam karui. Kadangi pastatyti tanką prieš kiekvieną priešotanką ir kareivį prieš kiekvieną priešokareivį, ateities kare negalėsime, todėl tik judrumas leis mums sutelkti stipresnes jėgas reikiamu momentu, lemiamoje vietoje. Mokykla ruošia būsimo vadus, arba štabo karininkus šarvuotųjų ir mišriems junginiams.

Lemiamas Sprendimas yra Pėstininkų. Šiandien pėstininkų taktika yra pritaikoma atominio karo reikalavimams. Tarpai ir atstumai žygyje yra didinami, 3—5 mylios tarp žygiuojančių batalionų centrų yra laikoma minimumas. Jėgos koncentruojamos tik trumpam — kautynėms, po kurių jos vėl išskleidžiamos.

Pėstininkų ginklavimas tobulėja. Beatatrankinis 75 mm pabūklas, vartotas II Pas. kare ir 105 mm — Korėjos kare yra jau pakeisti nauju 106 mm pabūklu. Atominis 280 mm pabūklas, Nike ir kiti vairuojamieji sviediniai sustiprina artilerijos galią. Judrumą padidino helikopteriai.

Rytojaus pėstininkai gaus lengvesnius betarpinius atominius ginklus. Keičiamasis lėktuvas (convertiplane) duos dar didesnę judrumą. Tačiau kautis pėstininkai turės, kaip ir iki šiol, judėdami savo nuosavom kojom. **Z. R.**

Generolo Slaboševičiaus, išbuvusio Lietuvos kariuomenės vadu vieną dieną, laidotuvės

SANTARVĖ

Rezistencinis visuomeninių ir kultūros reikalų žurnalas.

Administracija J. A. V.:

SANTARVĖ, c/o M. Židonis,
78 Nash St., New Haven, Conn.,
U. S. A.

Prenumerata \$4.50 metams

KARIAI

ir jaunimas

AŠTUNTOJOJ PASAULINĖJ SKAUTŲ JAMBOREE

Visuose laisvojo pasaulio kampuose jaunimas šios vasaros metu praleido dalį savo laiko stovyklose. Vienos iš jų buvo gausios ir iškilmingos, kitos — vos mažam būreliui težinomos. Į jamboree, apie kurią čia kalbėsime, pakliuvo vos keliolika lietuvių skautų, tačiau jos svarba viršija visas kitas stovyklas, žiūrint iš lietuviško ir iš skautiško taško.

Į šią jamboree lietuviai skautai pateko per mūsų Kanados Rajoro vadeivos psktn. St. Naginionio ir psktn. kun. St. Kulbio, S.J., pastangas ir ryšius — Kanados Prancūzų Skautų Federacijos globoje.

Mūsų reprezentacinį vienetą sudarė skautai iš Bostono, Montrealio, Niagara Falls ir Toronto. Be to, dar viena pavyzdinga lietuvių skautų skiltis iš Venecuelos ten stovyklavo, tik Venecuelos skautų kontingente. Reprezentacinio vieneto vadovas buvo psktn. A. Banevičius. Jam talkininkavo kun. S. Kulbis. Skltn. V. Piečaitis buvo svetimšalių draugovės adjutantas, o psktn. O. Gešventas — vertėjas.

Dabar, kai tas mūsų skautų žygis 8-jon jamboree taip puikiai pavyko, kas beskaičiuos tas gausias įtempto darbo valandas, kurias padėjo mūsų skautai ir jų vadovai? Jie to ir nelaukia, tačiau jie su didžia padėka lenkia savo jaunas galvas prieš tuos, kurie atėjo jiems talkon, ruošiantis į jamboree. Bostono visuomenininkai skautams paremti sudarė Jamboree fondą, kurio komitete buvo: Lietuvos Garbės Konsulas adv. A. Šalna, adv. J. Grigalius, adv. K. Kalinauskas, prof. Ig. Končius, J. Tuinyla, A. Andriulionis ir kt. Stiprios materialinės ir moralinės paramos skautai sulaukė iš Lietuvos Įgalioto Ministerio P. Žadel-

io Washingtone ir Lietuvos Gen. Konsulo J. Budrio New Yorke. Jiems ir visiems lietuviams, kurie vienokiu ar kitokiu būdu savo parama įgalino mūsų skautus dalyvauti šioje jamboree, šiuo perduodama nuoširdi skautiška padėka.

Kelionė per svetingą Kanados žemę buvo įdomi ir trumpa. Montrealyje skautus apspito spaudos atstovai, paskui didžiulis paradas tūkstančio skautų gretose to miesto gatvėmis su lietuvių trispalvėmis gairėlėmis.

Apie mūsų skautų — Alouette apygardoje — įrengtą stovyklą jau skaitėme puikius atsiliepimus. "Jamboree Journal" pirmajame numeryje buvo pabrėžta, kad lietuvių stovykla yra viena geriausių ir būtinai aplankytina. Alouette apygardos skelbimų lentoje buvo

iškabintas informacinis biuletėnis apie kenčiančią Lietuvą ir jos skautus. Svečiams ir lankytojams išdalinta daug informacijų apie Lietuvą. Stovyklinės įrangos bei parodėlė buvo efektinga Lietuvos propogavimo priemonė. Jamboree viršininkas Jackson Dodds buvo nepaprastai sužavėtas mūsų skautų stalu. Kanados kariuomenės vyr. kapelionui ir Quebeco arkivyskupui Roy įteikta skltn. prof. Ig. Končiaus knyga "Drožiniai Gimtajam Kraštui Atminti". Jis pusryčiavo su mūsų skautais. Kardinalai McGuigan ir Leger, dėka kun. S. Kulbio pastangų, priėmė lietuvių atstovus ir perdavė savo laimėnimus lietuvių tautai ir skautams. Mūsų skautai buvo primti ir šv. Tėvo Nuncijaus Kanadai. Mielas svečias buvo ir nepaprastas Lietuvos skautų bičiulis Lichtenšteino kunigaikštis Emanuelis ir vokiečių vyriausias skautininkas Kajus Roller. Pirmasis atidaromajame šios jamboree parade nešė lietuvišką trispalvę, o antrasis daug rėmė mūsų skautus 7-je jamboree Austrijoje, ir kartu pažadėjo 1957 m. vokiečių skautų kontingente vežtis lietuvių reprezentacinį vienetą į Auksinę Jamboree, kuri įvyks Anglijoje ir kuri skiriama pasaulinės skautybės dešimtmečiui atžymėti.

Ši jamboree buvo vadinta "Naujųjų Horizontų" vardu. Ji buvo pirmoji vakariniame žemės pusrutulyje.

Puikią progą mūsų skautams reklamuoti Lietuvą sudarė didžiuliai jamboree laužai, kuriuos stebėjo

Čikagos "Baltijos Jūros" Tunto "Gintaro Krašto" stovykla
Nuotr. L. Knopfmilero

tūkstantinės minios skautų ir svečių. Mūsų tautiniai šokiai "Mikita" ir "Oželis" tapo nufilmuoti ir perduoti Kanados žiūrovams per televiziją, o dainos buvo įrašytos į juostas ir transliuotos per radiją.

Mūsų skautai, savo geležinio įstato vedini, pavyzdingai atliko savo pareigą Tėvynei. Tai neabejotinai buvo stiprus šauksmas į laisvąjį pasaulį, kad mes esame gyvi ir gajūs.

R. Kezys

← Malda "Baltijos Jūros" Tunto stovykloje

ISPŪDŽIAI IŠ KARIO GEGUŽINĖS

(Linksmas reportažas)

Daugelis chicagiečių labai laukė artėjančios Kariui rengiamos gegužinės, mat pirmoji, rengta pavasarį, neįvyko, tada dar šaltas vėjelis pūtė ir lietutis krapeno. "Nejaugi ir dabar rengiama gegužinė nepavyks? Negi Karys kuo nusikaltęs?" Dažnas iš skaitytojų ir šiaip bičiulių man prisitardavo.

Bet, kai išaušo rugsėjo 18 dienos rytas, toks skaistus ir šiltas, visų veidai nušvito. Oro žinovai vis kartoją, kad diena bus šilta, 90 su viršum laipsnių. Ir tikrai, jie nemelavo, saulė tiek kepino, kad dažną suviliojo jūra ir kitoks gamtos poilsis. Radio ir laikraščiai visiems Kario bičiuliams ir skaitytojams kartoją "Visi keliai veda į Kario gegužinę, Būčio sodan". Tikrai, mašinos paskui mašiną slinko, pilnos senimo ir po kiek jaunimo, buvusių Lietuvos karių; o apie 2–3 val. gražusis sodas, kur šimtamečiai ažuolai ošia, prisipildė ir kalbų bei muzikos garsų klegesiai pasklido. Tuo pat metu užvirė darbas ir bare, salėje ir lauke. Štai ir dabar pilna juoko, visokių kalbų, tik paklausykite:

— O, sveikas generole, miela, kad jūs pasistengėte atsidangyti į Kario gegužinę, kaip gražu, — taria vienas puskarininkis, gerai ramovėnams pažįstamas.

— Matote, kokios švarios publikos Karys susilaukė! Einam prie baro, ten širdelę nuraminsim ir

atsigaivinsim, o jei panorėsi ir kofejes pamiklinsim.

— Ačiū širdingai Brazdžioni, kad nors tu mus įamžinsi, mus čia atvykusius Karį pagerbti. Į sveikata. Dar noriu padėkoti tau už gerą patarnavimą, televizija gerai veikia, užrašyk man Karį, — nuoširdžiai prašo Kario atstovo p. Asauskas iš Chicagos.

Kitoje pusėje baro, vėl p. Bulika, kuris pernai buvo valdybos pirmininkas, klausia, ar galiu užrašyti jam Karį. Atstovas dirba už baro, visus siunčia prie loterijos stalo, kur gražiom dovanomis apsisitatus, vis kažką dirba p. Švelnys. Jis prie medžio net plakatą pasidaręs: "Čia užrašomas Karys."

— Duokit man stiklinę! Duokit vokiško alaus! — greito patarnavimo reikalaujantieji šauksmai. Baro patarnautojai tik sukasi, čia pingus vienoj rankoj neša, kitoj butelius; prakaitas muša, saulė kepina, net ledai statinėse lyg tyčia, nė kiek nevėsina. Atkišama bonka taip šauna putas, kaip Lietuvoj alutis iš bačkos.

Į pavakarę jau ir dainos pradėjo skambėti, pulkeliai žmonių traukė tai prie baro, tai prie stalo ir suskambėjo: "Išgerkim, išgerkim, kad kelias nedulkėtų, kad mano mergelei širdelė neskaudėtų", "Jojam mes", "Ei, Lietuvos kareivėliai" ir kitos dainos. Netrukus pra-

sidėjo loterijos traukimas, tuoj sudėjo visi stalai ir visi artinosi prie estrados, kur p. Švelnys vis skaitė aukojusių pavardes, o p. Baleišius dalino pagal atsišaukiančius numerius laimikius. Fotografai sukiojosi, žinomas filmininkas nufilmavo dalyvius ir visą pikniko eigą.

— Atsisuk, Juškėnai, matai, kad filmuoja, — ragina Stasj viena moteriškė, norėdama, kad tas veiklus ramovėnas pasikiktų amžiams spalvotoje filmoje, kurią galėtų matyti net po keliolikos metų, kai Lietuva taps laisva, kad tolimoje Chicagoje gyveno ir veikė buvę jos kariuomenės šaunūs vyrai.

Pagaliau jau saulutė pradėjo riedėti pažeme ir iš sodo pamažu dulkėjo linksmų vyrų ir moterų pilnos mašinos pro gražius vartus į namelius. Daugelis gegužinėje susitiko, čia gražiai gamtoje pailsėjo. Kai kurie kalbėjo:

— Galėjo privažiuoti ir daugiau... Et, Balfo rinkliava, auditorijoje, lyg tyčia šokiai, dar kai kur piknikai...

Balfo trys rinkėjai, rengdamiesi namo važiuoti, dejavo: "Nebeužtek kom nē bilietėlių prisegti, dėžutės pilnos pinigų." Jie surinko Balfo fondan virš šimto dolerių. Patriotinė publika ne tik Karį parėmė, bet ir šalpa atliko!

— Iki pasimatymo kitais metais Kario gegužinėje! — tarė nevienas dalyvis atsisveikindamas.

Balys Svalia

ŠYKŠTŪS VAIKAI

(Zemaičių šiauliečių jumoras)

Susirinko šiauliečių aukštaičių trys sūnūs ir tariasi, ar pirkti mišias metinėms tėvo mirties sukaktuvėms. O visi trys buvo labai šykštūs.

— Na, broliai, kaip su tėvu! Pirksime jo metinėms mišias, ar ne? — klausia jaunesnysis sūnus Jonas.

— O kam! — atkerta vyresnysis sūnus Jokimas. — Jeigu tėvas danguje, tai jam maldos nėberškia. Gera ir be jos. Jeigu pragare, tai dar labiau nereikia, nes malda tik pragaro ugnį labiau kaitins.

— O jeigu skaistykloje? — paklausė vidutinis Mikas.

— Hm, skaistykloje būtų reikalingas, — atsako vyresnysis sūnus, — bet ar verta. Gyvas būdamas man kailį gerokai išpėrė, tau, Jonai, taip pat diržo nepagailėjo. Na, ir tau, Mikai, gerokai plaukus nurovė. Na, tegul pasimoko skaistykloje.

Ir taip visi trys sūnūs nutarė nepirkti mišių už tėvą. **M. B.**

PABŪGO ŠYPSENOS AKADEMIJOS

Ivan Dimitriovič, vargšas Maskvos darbininkas, paskutiniu metu praeidamas pro vieną agitacijos ir propagandos įstaigą, pastebėjo naują iškabą. Susidomėjo, sustojo ir pradėjo skaityti naująjį įrašą: "Agitacijos, propagandos ir šypsenos akademija". Perskaitęs nusigando ir pastiro. Net pėte parbėgo namo. O namie verkia žmona ir vaikai, kad nėra ko valgyti.

Vakare vėl reikia bėgti į mitingą. Uolus sovietinis pilietis Ivanas neapsileidžia. Eina ir į mitingą. Juk reikia. Argi būsi liaudies priešas, nenuėjęs į mitingą.

Po ilgos agitatoriaus Mišos Afanasjevičiaus paskaitos vargšas Ivanas pradėjo duoti paklausimą:

— Girdi, drauge Miša Afanasjevič, šiandien pastebėjau, kad šalia agitacijos ir propagandos, dar ir šypsenos akademiją įsteigėte. Vadinas, pradėsite mus mokyti šypstoti. Tai jau per daug! Viską mes darbininkai galime padaryti: ir ilgas valandas dirbti, mažai valgyti, tylėti, susispaudus gyventi, bet šypstoti, drauge Miša, negalėsime, kada namuose verkia alkani vaikai ir žmona.

— Na, ir kvailas tu, Ivan Dimitriovič, — pertraukė jį Miša. — Tavęs šypstoti niekas nevers, nes sovietinis pilietis ir toliau lieka rūstus. Šypseną eksportuosime į užsienį — į kapitalistinius kraš-

KUPRINĖS pabiros

tus. Matai, kapitalistiniai Vakarai jau nebebijo mūsų ginklų, armijų ir mus apsupo karinėmis bazėmis ir visokiais Natais. O šypseną Ženevoje, žiūrėk, kokius stebuklus padarė. Tuoj ištižo kapitalistų širdys ir pasirodo, kad šypsenomis daugiau galime laimėti, negu ginklų žvanginimu. Supranti, draugas!

— Suprantu ir aš! — iš pakampės atsiliespėjo snaudžianti darbininkė Maša Ivanovna. — Jeigu su šypsenomis daugiau laimėsime, taigi, gal partija sumažintų ginklų gamimą ir vietoj kokio tanko pagamintų adatų. Jau nebeturiu kuo lopų prisiūti.

— Na, ir kvaila tu, — supykęs rėžė Miša. — Adatų, o ne tankų pasigaminę, turėtumėm kapitalistams ne tik šypstoti, bet ir "kazoką" šokti. **M. B.**

VIENAS KITAM NEUŽSILEIDŽIA

Į garsiuosius žemaičių šiluvos atlaidus (rugsėjo 8 d.) traukė drauge pora elgetų. Raseiniškis ir šiauliškis, susitikę kelyje ir susipažinę. Jeigu elgetos žmonėms nori pasirodyti kuo didžiausi lozorai ir nabagai, tai savo tarpe stengėsi vienas kitą pralenkti pranašumu.

Vos tik pasimatė šiluvos bažnyčios bokštai, raseiniškis norėjo pasirodyti šiauliškiui turįs labai geras akis.

— Vaje tu mano, žiūrėk, prieteliau, ant bažnyčios bokšto kryžiaus balandis stovi.

Šiauliškis, lyg susidomėjęs, akis įdūrė į toli matomą bažnyčios bokštą, dar ant akių uždėjo delną, lyg jas pridengdamas nuo saulės, ir rimtai patvirtino:

— Iš tikrųjų, net dar du. Vienas gi burkuoja. Matyt, patinėlis patelę bara. Palauk, palauk, abu molinės spalvos, ir kaip tik mūsų parapijos klebono. Matyt, jis jau atvyko į šiluvą, jeigu jo balandėliai čia. Tai gudrūs ir nepaprasti

paukšteliai. Kur tik klebonas važiuoja — ir jie ten skrenda.

Raseiniškis nutilo ir pečiais patraukė. O gal ten iš tikrųjų šiauliškis balandžius mato, nors jo akys tik dramblių būtų įžiūrėjusios. **M. B.**

ATVIRKŠCIAI DARO

Atvykstančias ekskursijas amerikiečiai pirma supažindina su ekskursiją dominančiais dalykais, o tik paskui vaišina. Ekskursijos grįžta susipažinusios su Amerikos gyvenimu.

Sovietai atvirksčiai daro. Atvykusias užsienio ekskursijas pirmiausia gerokai pavaišina vodka ir ikrais, ir kai svečių akys jau dryžos, tik tuomet pradeda rodyti ką užsieniečiai norėjo pamatyti. Ekskursijos grįžta iš sovietų nieko nebeatsimenančios, ką matė, ir nesupažinusios su sovietiniu gyvenimu. **K. P-as**

NEPASISEKĖ REPORTERIUI

Redaktorių siunčia dar jauną ir neprityrusį reporterį į vieną įstaigą žinių parnešti. Žinojo, kad įstaigos direktorius yra piktas ir spaudai nenori duoti žinių apie savo įstaigą. Redaktorių, išleisdamas pro duris reporterį, dar pridūrė mėgiamą žurnalistų posakį:

— Jeigu pro duris išmes, tai veržkis pro langą. O man žinių turi parnešti.

Jaunas reporteris tik kitą dieną grįžo į redakciją ir be žinių.

— Kur žinios, ir kodėl taip vėlai grįžti? — užsipuola redaktorių.

— Policija kalta, ponas redaktoriau, — pasiteisino reporteris. — Direktorių iš tikrųjų mane pro duris išmetė. Tuomet pas jį linau pro langą. Bet čia nepasisekė. Gavėję budėjęs policininkas pamatė mane, pamanė, kad vagis lenda, ir sugriebęs nusigabeno į policiją. Kol išsiaiškinome, ir pernakuojau visą naktį policijoje. **K. P-as**

STALINO GRYBAI

Atvykusi iš plačiosios Sovietų tėvynės "katiuša", matydama lietuvius einant į girią grybauti ir kar tą gavusi iš savo kaimynės lietuvių jų paragauti, sumanė ir pati nueiti į mišką ir pagrybauti.

Kaip nutarė, taip ir padarė. Vaikšto po mišką ir išžiūri į grybus, kurie geriau jai patiks. Praeina pro vienus kitus — nepatinaka. Negražūs. Tokius lietuvių renka. Tai buržuaziniai — pagalvojo "katiuša".

Pagaliau "katiuša" suranda musmirių, raudonų, gražių, ir apsidžiaugia:

— Štai, kur bolševikiniai grybai. Stalino grybai! — renka ir balsiai džiaugiasi. — O tos nekultūringos buržuazinės lietuvių tik kažkokius purvinus renka.

Užaina "katiušą" lietuvių grybautojos ir perspėja:

— Drauge, čia nuodingi grybai!

— Jums viskas, kas bolševikiškai atrodo, yra nuodinga! — piktai atkirto "katiuša" ir toliau rinko musmirius. **J Bn.**

LIETUVIŲ SAVAITRAŠTIS

Prenumerata:

Metams	—	—	\$4.50
Pusei metų	—	—	\$2.50
Atsk. Nr.	—	10	centų

Adresas:

3157 S. Emerald Ave., Chicago 16, Ill.

LIETUVIŠKAS SAVAITRAŠTIS

Prenumerata metams:

J. A. Valstybėse	—	\$5.00
Kanadoje	—	\$5.50
Kitur	—	\$6.50
Atsk. Nr. kaina	10	centų

Adresas:

1272 E. 71st St., Cleveland 3, Ohio

Nedelsk užsisakyti **KARĮ** 1956 metams. Nuo sausio mėn. **KARYJE** pradedamas senosios Graikijos karo vado **KSENOFONO** karinio žygio aprašymas

DEŠIMTIES TŪKSTANČIŲ ŽYGIS

Pats Ksenofonas aprašo savo ir 10.000 draugų išgyvenimus laike karo tarp KYRO ir Persijos karaliaus ARTAKSERKSO. Nors tai buvo 410 metų prieš Kristaus gimimą, tačiau, žmonės tada gyvenę buvo tokie panašūs į šių dienų.

STATEMENT REQUIRED BY THE ACT OF AUGUST 24, 1912, AS AMENDED BY THE ACTS OF MARCH 3, 1933, AND JULY 2, 1946 (Title 39, United States Code, Section 233) SHOWING THE OWNERSHIP, MANAGEMENT, AND CIRCULATION

OF

Karys, published at Brooklyn 1, New York, for October 1, 1955. 1. The names and addresses of the publisher, editor, managing editor, and business managers are: Publisher Karys, 680 Bushwick Ave., Brooklyn 21, Editor: Zigmąs A. Raulinaitis, 2061 Gates Ave., Brooklyn 27, N. Y. Managing editor: Zigmąs A. Raulinaitis, 2061 Gates Ave., Brooklyn 27, N. Y. Business manager: Leonas Eileris, 739 Grand St., Brooklyn 11, N. Y. 2. The owner is: Lithuanian American Community of the U. S. A., Inc. — District No. 6 — Ramove, 78-63 82nd St., Glendale 27, N. Y. c/o Mr. I. E. Kraunaitis. 3. The known bondholders, mortgagees, and other security holders owning or holding 1 percent or more of total amount of bonds, mortgages, or other securities are: none. 4. Paragraphs 2 and 3 include in cases where the stockholder or security holder appears upon the books of the company as trustee or in any other fiduciary relation, the name of the person of corporation for whom such trustee is acting; also the statements in the two paragraphs show the affiant's full knowledge and belief as to the circumstances and conditions under which stockholders and security holders who do not appear upon the books of the company as trustees, hold stock and securities in a capacity other than that of a bona fide owner: Signed: Zigmąs A. Raulinaitis, Managing Editor. Sworn to and subscribed before me this 30th day of September, 1955. (Seal) Joseph M. S. Ginkus, Jr., Notary public, State of New York.

LIETUVIŠKA ĮSTAIGA

SAFETY OF YOUR SAVINGS

CRANE
2555 West 47th St.
CHICAGO 32, ILL. LAF. 3-1083

Savings & LOAN ASS'N

INSURED UP TO \$10,000

B.R. PIETKIEWICZ PRES.

IRENGIU TV ANTENAS,
taisau visų modelių

- **RADIO,**
- **TELEVIZIJOS**
- ir**
- **ELEKTROS**
- aparatus**

BALYS BRAZDZIONIS

4040 So. Francisco Ave., Chicago, Ill.

Tel.: LAfayette 3-7685

JONAS BUDRIKAS

Jaukus Lietuvos
restoranas ir
valgykla, biljar-
das ir stalo teni-
sas. Įvairūs gėri-
mai, šalti ir šil-
ti užkandžiai.
Tremtinių mėg-
stamiausia vieta.
Erđvi salė įvai-
riems parengi-
mams.

1442 SO. 49-TH CT., CICERO 50, ILL.
TEL. TOWNHALL 3-9472

CLEVELAND, OHIO LIETUVIŲ RADIO KLUBAS

savo savaitinę programą transliuoja kiek-
vieną penktadienį 7:30 iki 8:15
per WDOK, banga 1260.

Klubo pirmininkas ir bendrųjų reikalų
vedėjas Juozas Stempužis, 1152 Dallas Rd.,
tel.: SW 1-2245

Programos vedėjas
Balys Auginas, 1359 E. 94 St.,
Tel.: CE 1-5904

NEPRIKLAUSOMA LIetuVA

Redaktorius — Jonas Kardelis
Leidėjas — Kanados Lietuvių Centro Taryba

Adresas:

7722 George St., Ville Lasalle,
Montreal, P. Q. CANADA

Kaina metams:

Kanadoj—5 dol., Amerikoj—5.50 dol.

TAUTIETI VOKIETIJOJ PAREMSI

ĮSIGYDAMAS BENT VIENĄ DAIKTĄ IS DAILIŲJŲ ODOS DIRBINIŲ

Rašyk:

A. MAŽEIKA,

Frankfurt a. M., Mainzer-Landstr. 50, Germany,
Kainos su persiuntimu ir įpakavimo išlaidomis:

1. Albumas, 32 x 24 cm., 20 lapų	12.00
Didesni albumai — pagal susitarimą.	
2. Piniginė (švarko kišeniui)	5.00
3. Piniginė (užpakaliniam kelnų kišeniui)	4.00
4. Portsigaras	2.00
5. Mokinio reikmenims etui (su turiniu)	5.00
6. Raktams etui	1.00
7. Skutimosi etui	10.00

Įspaudai: Lietuva — žemėlapis auksu, briedžio galva, Vikingų laivas, trijų arklių
galvų kompozicija, skautų emblema (auksu ir tamsiai), Vytis ir Vytis
auksu, Vytauto Didž. Kult. Muz. Kaune, Vilniaus Kat., Vargo Mokykla.

Oda: Raguočių, marmuro imitacija ir saffian (pietų Indijos ožkų).

Odos spalvos: ruda, vyninė, raudona, šviesiai ruda, žalia, mėlyna, juoda.

Monogramos raidės — pagal susitarimą (50c brangiau)

JURGIS REKEŠIUS

LIETUVIS LAIKRODININKAS

65-39 A Grand Ave., Maspeth 73, N. Y.

Tel. TWining 4-7327

Gerai atliekami taisymo darbai ir
parduodami nauji laikrodžiai

DARBININKAS

VISŲ LIETUVIŲ LAIKRASTIS!

Išeina du kartu per savaitę

Kaina metams	\$6.00
Brooklyne	6.50
Užsienyje	6.50

680 BUSHWICK AVENUE,
BROOKLYN 21, N. Y.

TAUPYKITE atelėdai. Pasidėkite taupomus
pinigus į CHICAGO SAVINGS
AND LOAN ASSOCIATION, kur kiekviena san-
taupa pilnai apdrausta iki \$10,000.00 by an
Agency of the United States Government.

KUR visada buvo ir yra išmokamas aukštas
dividendas.

KUR pinigai buvo ir yra išmokami pagal parei-
kalavimą.

KUR tamata gali atlikti visus savo ir savo šei-
mos finansinius reikalus.

KUR virš 30 metų patyrimas užtikrina visiems
saugų ir teisingą patarnavimą.

Dėl paskolų geresnėms sąlygom, perkant arba
statant namą, visada pasimatykite su mumis.

Mūsų turtas — 16.000.000

Chicago Savings & Loan Association

GRovehill 6-7575

6236 South Western Avenue, CHICAGO, ILL.

J. PAKEL — Prezidentas

Visko Užtektinai—Tuojuo Pristatom

Baldus, šaldytuvus, pečius, skalbiamas
mašinas, lovas, matracus, kilimus, radio,
televizijos setus, vaikučiams baldus.

Žemos kainos, lengvi išmokėjimai. Turime
didelį pasirinkimą. Mes pagaminame bal-
dus ir pagal jūsų užsakymą

**Roosevelt
Furniture
Co., Inc.**

LIETUVIŲ
KRAUTUVE

Įmonės Vedėjas **FELIXA RAUDONIS**
2310 W. Roosevelt Rd., Chicago
Tel. SEeley 3-4711

Atdara pirmadienio ir ketvirtadienio vak. iki 9:30
Atdara sekmadieniais nuo 11 iki 4:30 val. popiet.

MODERNIAUSIA LIETUVIŲ BALDŲ ĮMONĖ CHICAGOJE

Lietuvių Prekybos Namai

Furniture Center, Inc.

Įmonės Vedėjas
JUSTAS LIEPONIS

3222-24-26 SO HALSTED,
CHICAGO, ILL.

